ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α'. | ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 19 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1881 | ΑΡΙΘ. 51

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.—Τὸ ἐν Ἑλλάδι καθεστός, αἱ δυνάμεις καὶ ὁ Ἑλληνισμός. — Ἰουλίου Σίμωνος: Ὁ μικρὸς πολίτης, Οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου, ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Paul de Saint-Victor «Les deux masques.» — Δημητρίου Αἰνιᾶνος. Ὁ Ἔμπορος Μάρκος, ἀληθὲς διήγημα.

ΤΟ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΘΕΣΤΟΣ
ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν.)

Ἐνταῦθα, τῇ διακοπῇ τῶν ἔργων τοῦ συνεδρίου καταλήγει καὶ τὸ πρῶτον στάδιον τῶν ἀγώνων καὶ τῆς ἀγωνίας τῶν ἐργασθέντων εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, καὶ ἄρχονται οἱ ἀγῶνες καὶ ἡ παρατεταμένη ἀγωνία κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν.

Οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι, προηγουμένου τοῦ Ἕλληνος Ὀθωμανοῦ πληρεξουσίου Καραθεοδωρῆ, καὶ ἐν Βερολίνῳ ἀντέστησαν, μὴ ἀνεχόμενοι οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐκφρασθεῖσαν εὐχήν, ἐνέδωκαν ὅμως καὶ ὑπέγραψαν ὑποκύψαντες εἰς τὸ κέλευσμα τοῦ προέδρου πρίγκηπος Βίσμαρκ. Ἀλλ' ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις, ἄνευ χρονοτριβῆς διεκήρυξεν, ὅτι δὲν θεωρεῖ ἑαυτὴν ὑποχρεωμένην.

Ἔκτοτε ἄρχεται ἡ ἀκατανόητος τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν πολιτικὴ καὶ συνεχίζονται τὰ δεινοπαθήματα τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ ἑλληνισμοῦ, οὗτινος οὐχ ἧττον μέρος μετεῖχον καὶ αὐταὶ αἱ δυνάμεις, ἐξαιρέτως δὲ ἡ Γαλλία, εἰς ἣν ἡ Ἑλλὰς χωρὶς θέλησιν ὑπετάσσετο.

Ἡ Εὐρώπη, ἐὰν οὐχὶ πανηγυρικῶς καὶ ἐπισήμως, κατόπιν οὐχ ἧττον συνεννοήσεως ἐπέτρεψεν, ἐὰν δὲν ἐξουσιοδότησε, τὴν Γαλλίαν, ἵνα προστατεύσῃ καὶ καθοδηγήσῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰς μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγματεύσεις, γινώσκουσα ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ ἐνδώσῃ.

Ἡ Ἑλλὰς ἐπανειλημμένως προσεβλήθη ἐν Πρεβέζῃ ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν, κατὰ τὴν αὐτόθι μετάβασιν τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς. Δι' ἰσχυρὰν δύναμιν ἤρκει, ἡ ἐκ τοῦ φρουρίου τῆς Πρεβέζης ῥιφθεῖσα βολὴ κατὰ τοῦ φέροντος τοὺς ἀντιπροσώπους πλοίου, νὰ ἔχῃ δεινὰς διὰ τὴν Τουρκίαν συνεπείας· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀσθενῆ Ἑλλάδα ἀρκετὴ ἱκανοποίησις ὑπῆρξεν ἡ λέξις «Γιαγνής·» λάθος! Ὁποῖα μαρτύρια δὲν ὑπέστησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαρκουσῶν τῶν διαπραγματεύσεων οἱ Ἕλληνες πληρεξούσιοι ἐπὶ ὅλην ἄγονον διετῆ ἀγωνίαν, δι' ἅπερ καὶ διπλωματία καὶ δημοσιογραφία σφόδρα κατέκριναν τὴν Τουρκίαν δικαιοῦσαι τὴν Ἑλλάδα; Οὕτω καλῶς ἦτο διατεθειμένη ἡ Εὐρώπη ὑπὲρ τοῦ δικαίου τῶν Ἑλλήνων, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἀπελπισθεῖσα ἀπὸ τοῦ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Τουρκίας, χρωμένη τῷ 24 ἄρθρῳ τῆς συνθήκης, ἀνέθεσεν εἰς τὰς δυνάμεις τὴν λύσιν τοῦ λαβόντος μορφὴν Γορδίου δεσμοῦ ζητήματος.

Ἦτο εἰσέτι, νομίζομεν, πρωθυπουργὸς ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὁ τιμιώτατος πολιτικὸς Βαδιγκτών, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ ὁ φιλανθρωπότερος τῶν πολιτικῶν Γλάδστων, τῇ συνεργασίᾳ τῶν

ὁποίων κατωρθώθη ἡ συγκρότησις τῆς συνδιασκέψεως.

Ἡ συνδιάσκεψις συνῆλθε, καὶ ἐν γνώσει τοῦ ὅτι ἡ Τουρκία δὲν συγκατετίθετο νὰ ἀναγνωρίσῃ ὑποχρεωτικὴν δι' αὐτὴν οὐδ' αὐτὴν τὴν εὐχὴν, ἐξέδοτο ἀπόφασιν, ἣν αἱ δυνάμεις διὰ τοῦ μᾶλλον καταφανοῦς καὶ ἐπισήμου τρόπου ἐπέβαλον εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Τοιαύτην δὲ μετῆλθον ἔντονον τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη γλῶσσαν, ὥστε οὐδεὶς ὑπελείπετο δισταγμός, ὅτι ἡ θέλησις αὐτῶν ἰσοδυνάμει πρὸς τὸν τρόπον, καθ' ὃν Μακεδὼν ὁ Μέγας ἔλυσε τὸν Γόργιον δεσμόν.

Ἄχρι τοῦ σημείου τούτου ἡ σύμπνοια τῶν δυνάμεων, κατ' αὐτὰ τὰ δημοσιευθέντα πρακτικὰ τῆς συνδιασκέψεως, ὑφίστατο καὶ ἐφαίνετο ἑδραία, διεφώνουν δὲ μόνον ὡς πρὸς τὰ μέσα τῆς ἐκτελέσεως, ὅπερ, οὐχὶ ἀσκόπως ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ, ἔκαμε νὰ διαδοθῇ καὶ τὸ ὁποῖον ἐγίνωσκεν ἡ Τουρκία.

Ἡ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ζητήματος ἀναφανεῖσα ὑπεροχὴ τοῦ Γλάδστωνος εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ διαβούλια διήγειρε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ Βίσμαρκ, ὅστις σύνοφρυς ἐκαραδόκει, ἵνα ἀφαιρέσῃ ἐκ τῶν χειρῶν τοιούτου ἐπιφανοῦς ἀντιζήλου τὴν προσκτηθεῖσαν ὑπεροχήν. Ταύτης δὲ τῆς ζηλοτυπίας δραξαμένης τῆς Τουρκίας ἰδιάζουσαν προσέφερε περιποίησιν εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανὸν πρεσβευτήν, δωρήσασα ὡς ἔγραφε, καὶ πολύτιμον κτῆμα εἰς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν· αὐτὸς δὲ ὁ Σουλτάνος δι' αὐτογράφου ἐπιστολῆς του ἐξῃτήσατο τὴν ἀρωγὴν καὶ ἀντίληψιν τοῦ Γουλιέλμου.

Ταῦτα οὕτως εἶχον, ὅτε αἴφνης πρὸς ἔκπληξιν τοῦ κόσμου μετεβλήθη ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας, τῇ ῥαδιουργίᾳ πάντοτε τοῦ φοβεροῦ Βίσμαρκ· ἀλλὰ καὶ ἐκ ζηλοτυπίας ἢ μᾶλλον ἀπὸ μῖσος τῶν ἐν Γαλλίᾳ κομμάτων πρός τε τὸν Γλάσδωνα καὶ τὸν Γαμβέταν καὶ ἕνεκεν συμφερόντων ἰδίων, ὡς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη. Ὁ τάλας Ἑλληνισμὸς ἤκουεν, ἔβλεπε καὶ δὲν ἐπίστευεν.

Ἡ μεταβολὴ τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς μετέβαλεν τελείως τὴν ὄψιν τοῦ ζητήματος. Πάντα τὰ ἀνακτοβούλια καὶ αὐτὴ ἡ δημοσιογραφία, πλὴν τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἐτράπησαν ὅλως ἐναντίαν ὁδόν. Εἶχε δὲ διακηρύξει ὁ Βίσμαρκ, ὅτι ἡ συνδιάσκεψις, ἀπὸ δευτερεύοντα πρόσωπα συγκροτηθεῖσα, ἦτο ἀναρμοδία νὰ διερμηνεύσῃ τὴν γνώμην τοῦ συνεδρίου, πολὺ δὲ μᾶλλον νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν καὶ τὴν ἐπιβάλῃ. Ὁποῖον ἀσθενὲς καὶ ἀνάξιον ἐπιχείρημα δι' ἕνα τόσον μέγαν ἄνδρα καὶ ἔξοχον πολιτικόν! Ἀπετελέσθη μὲν αὕτη ὁμολογουμένως ἀπὸ δευτερεύοντα πρόσωπα, ἀλλ' ἐπέβλεπον αὐταὶ αἱ κυβερνήσεις, αὐτὸς οὗτος ὁ πολύτροπος Βίσμαρκ, αἱ κυρώσασαι τὰς πράξεις καὶ ἐγκρίνασαι τὴν ἀπόφασίν της.

Ἐν τούτοις, πλὴν τῆς Ἀγγλίας, πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἐζήτουν διέξοδον, ὅπως ἐξέλθωσι τῆς θέσεως, ἐν ᾗ τὰ ἴδια αὐτῶν πάθη καὶ συμφέροντα τὰς εἶχον περιπλέξει, δι' ὃ δραξάμεναι τοῦ σατανικοῦ τῆς ἀναρμοδιότητος ἐπιχειρήματος, ἤρξαντο συνεννοούμεναι περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἡ Γαλλία, αὕτη ἡ ὑπέρμαχος τῆς ἀποφάσεως τῆς συνδιασκέψεως καὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ τοῦ δικαίου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πρώτη ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ὀπισθοδρομήσεως, διὰ τῆς ἀκατανομάστου ἐγκυκλίου τοῦ διερμηνευτοῦ καὶ ἐκτελεστοῦ τῶν πόθων τοῦ Βίσμαρκ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν Σαϊντ-Ἱλλέρ.

Ἐξ αὐτῆς ἐπωφεληθεῖσα ἡ Τουρκία, τῇ ἐνισχύσει τῆς Γερμανίας, προὔτεινε νέαν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ὁ δὲ Σαϊντ-Ἱλλὲρ διαιτησίαν, ἥτις ἤθελεν εἶσθαι ἀνεκτοτέρα τῆς συνόδου, ἐὰν διαιτηταὶ ἦσαν ἔθνη ξένα τοῦ ζητήματος, ἀμέτοχα καὶ ἀνεύθυνα ἔθνη, καὶ οὐχὶ ὑπόδικα ἀπέναντι τοῦ δικαίου καὶ τῆς δικαιοσύνης. Διαιτησία ἑπομένως καὶ σύνοδος ἀπερρίφθησαν, ἐγένετο οὐχ ἧττον παραδεκτὴ ἡ ἀναθεώρησις τῆς ἀποφάσεως, ἐξουσιοδοτηθέντων πρὸς τοῦτο τῶν ἐν Κων/πόλει πρεσβευτῶν.

Ἐνταῦθα ἀληθῶς ὁ ἀνθρώπινος νοῦς σταματᾷ, αἱ δὲ μεταγενέστεραι γενεαὶ θέλουσι δυσπιστεῖ πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἀναγράφουσαν τὸν τόπον, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου εὗρον αἱ δυνάμεις,

ὅτι διέσωζον τὴν ἑαυτῶν ὑπόληψιν. Δὲν παρεδέχθησαν σύνοδον, ὅπως μὴ ἐνδώσωσιν εἰς τὴν πρότασιν τῆς Τουρκίας καὶ παρεδέχθησαν τὴν ἀναθεώρησιν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τὴν ἐπίρροιαν τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν πολυμηχάνων αὐτοῦ ὑπουργῶν, καὶ ὑπὸ τύπον μᾶλλον ἀσθενῆ, καθ' ὅσον σύνοδος θὰ εἴπῃ σῶμα, πρὸ τοῦ ὁποίου ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν θὰ ἐνεφανίζετο μετ' ἀδιαφορίας. Ὅτι δὲ ὑφ' ὃν ἐνήργουν τύπον οἱ πρέσβεις, δὲν εἶχον τὴν ἰσχὺν τῆς ἑνότητος, ἀπόδειξις τὰ μαρτύρια, ἅπερ κατὰ τὴν κυανῆν βίβλον ἐδοκίμασαν.

«Εἶδον τὸν πρίγκηπα Βίσμαρκ, ἄρχεται τηλεγραφῶν ἐκ Βερολίνου πρὸς τὸν λόρδον Γράμβιλ ὁ Γόσσεν, καὶ εὗρον αὐτὸν συμπαθοῦντα πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ συμφωνοῦντα μετ' ἐμοῦ ὡς πρὸς τὰ μέτρα μάλιστα τῆς ἐνεργείας μᾶλλον ἐμοῦ ἀποφασιστικώτερον. Προέτεινέ μοι νὰ δοθῇ ἡ Κρήτη ὡς ἀντιστάθμισμα τῶν κατὰ τὴν Ἤπειρον μειώσεων, προθέσας μοι, ν ἀνάγκῃ ἐὰν ἐπήρχετο πόλεμος, νὰ μεταφερθῇ Ἑλληνικὸς στρατὸς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπὶ Εὐρωπαϊκοῦ στόλου.» Ὁποία ἀντίφασις τῶν λόγων πρὸς τὰ ἔργα!

Τὴν 21 Φεβρουαρίου ἐπέδωκε τὴν πρώτην αὐτοῦ διακοίνωσιν ὁ Γόσσεν, τὴν δὲ 1 Μαρτίου ἐτηλεγράφει, ὅτι οὐδεμία ἐγένετο πρόοδος· μόλις δὲ κατὰ τὰς 3 διωρίσθησαν ἀντιπρόσωποι τῆς Τουρκίας. Ὅτε δέ, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπίσκεψιν τῶν Τούρκων πληρεξουσίων, εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐργάζωνται δὶς τῆς ἡμέρας, ἐκεῖνοι ἀπήντησαν. «Δὶς τῆς ἑβδομάδος ἠθέλατε νὰ εἴπητε!»

Ἡ πρώτη συνεδρίασις, ἔγραφεν ὁ Γόσσεν, ἐγένετο τὴν Κυριακὴν καὶ πρῶτος τῶν Τούρκων πληρεξουσίων προσῆλθεν ὁ Σερβὲρ Πασᾶς, ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔλθῃ ὁ ἕτερος τῶν πληρεξουσίων, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου γραμματέως τοῦ Σουλτάνου ἀπῆλθε καὶ δὲν ἐπανῆλθε, ματαιωθείσης τούτου ἕνεκα τῆς πρώτης συνεδριάσεως.

Συνήλθομεν τὴν δευτέραν, γράφει ὁ Γόσσεν, ἀλλ' εἰς τὸ περὶ ἀντισταθμίσεως ζήτημα οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι ἐξέφρασαν τὴν ἔκπληξίν των εἰπόντες ὅτι αἱ δυνάμεις ζητοῦσι διευθέτησιν τῶν Ἑλληνικῶν ὁρίων καὶ οὐχὶ μεγέθυνσιν τῆς Ἑλλάδος. Σφοδρᾶς δὲ ἐπὶ τούτου ἐγερθείσης συζητήσεως ἀπεχώρησαν οἱ Τοῦρκοι, λόγῳ, ὅτι δὲν εἶχον ἐπὶ τοιούτου ἀντικειμένου ὁδηγίας. Προκειμένου περὶ ἐπαναλήψεων τῶν συνεδριάσεων, οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι εἶπον εἰς τοὺς σπεύδοντας πρέσβεις στωϊκότατα: Θὰ προσπαθήσωμεν!

Τὰ ὀλίγα ταῦτα, ἅπερ ἐξελεξάμεθα καὶ τὰ ὁποῖα, οὐχὶ ἀσκόπως κατήγγειλεν ὁ Βρεττανὸς πρεσβευτὴς εἰς τὴν κυβέρνησίν του, ἀρκοῦσιν, ὅπως καταδειχθῇ ἡ ἀδυναμία τῶν πρεσβευτῶν καὶ ἡ ὑπερήφανος τῆς Τουρκίας συμπεριφορὰ πρὸς αὐτοὺς τοὺς μεγάλους εὐεργέτας καὶ δικαστάς της, τῇ ἥκιστα τιμητικῇ ἐνισχύσει τῆς Γερμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Τὴν 12 Μαρτίου, ἔγραφεν ὁ Γόσσεν τῷ Γράμβιλ· ἐνῷ τὴν προτεραίαν οἱ πρέσβεις ἀπέρριπτον τὰς προτάσεις τῶν Τούρκων, τὴν ἐπιοῦσαν εἶπεν αὐτῷ ὁ Γερμανὸς πρεσβευτής, ὅτι ἦτο ἐξουσιοδοτημένος νὰ συμβιβασθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Τουρκικοῦ προγράμματος τῆς 3 Ὀκτωβρίου. Τοῦ Βίσμαρκ δὲ ἐρωτηθέντος περὶ τούτου προσεποιήθη ἄγνοιαν, ἐν ᾧ εἶχε δώσει τοιαύτην διαταγήν. Ὁποῖαι ἀποκαλύψεις ἀνάξιαι δι' ἄνδρας μεγάλους καὶ μεγάλα ἔθνη!

Ἄχρις ἐδῶ ἐδείκνυντο, ἔστω καὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι, οἱ πρέσβεις ὁμονοοῦντες, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ γενομένης δηλώσεως ἡ διαφωνία ὑπῆρξε καταφανὴς καὶ ἡ ἀπομόνωσις τῆς Ἀγγλίας γεγονὸς ἀναντίρρητον πρὸς μείζονα τῶν Τούρκων ἐνίσχυσιν.

Ἀπαυδήσαντες, γράφει ὁ Γόσσεν, νὰ ἀναμένωμεν τοὺς Τούρκους πληρεξουσίους καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῶν πρόγραμμα ἀπεφασίσαμεν νὰ ἐκφράσωμεν ἐγγράφως τὴν λύπην μας· ἐσκέφθημεν δὲ ἵνα μὴ γράψωμεν ἀπὸ κοινοῦ, οὐδὲ ἀμέσως πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἀλλ' ὁ εἷς τῶν πρεσβευτῶν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν γραμματέα τοῦ Σουλτάνου. Ὁποία ὑπερτάτη διὰ τὸν Σουλτάνον τιμὴ ὁ φόβος τῶν πρεσβευτῶν!

Πρὸς συμπλήρωσιν ἀναγράφομεν καί τι ἐπεισόδιον, ὅπως ἀποκαλεῖ αὐτὸ αὐτὸς ὁ Γόσσεν εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του, καὶ τὸ ὁποῖον, καθ' ἡμᾶς, καταδείκνυσι τὸ ἀπαραδειγ-

μάτιστον θάρρος τοῦ Σουλτάνου, κατόπιν τόσων συμφορῶν καὶ ἐπικειμένων κινδύνων· ἀναχωροῦντος στρατιωτικοῦ τινος ἀκολούθου μιᾶς τῶν πρεσβειῶν ὁ Σουλτάνος εἶπεν αὐτῷ: Ἡ Εὐρώπη κατεδίκασε τὴν Τουρκίαν, ἀλλ' αὐτὴ γινώσκει θεία συνάρσει νὰ ὑπερασπισθῇ ἑαυτήν! Ὁ Γόσσεν ἔγραφε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ ἀνυπομονησίᾳ του: Ἡ Τουρκία φοβεῖται μᾶλλον τοὺς Ἀλβανοὺς ἢ τὰς συνηνωμένας Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, γινώσκουσα τὴν μεταξύ των ὑφισταμένην διαίρεσιν.

Ἐξ ὑπαρχῆς καὶ μέχρι τέλους ὅ τε Σουλτάνος καὶ αἱ κυβερνήσεις αὐτοῦ ἐδείχθησαν ἀπτόητοι, ὑπερήφανοι καὶ θαυμασίως ἐνεργητικοί. Πῶς δ' ἐπολιτεύοντο οἱ ἐν Ἑλλάδι, ἀφ' οὗ ἐξώθησαν τὸ ἔθνος εἰς ποικίλας συμφορὰς διὰ τῆς ἐπιστρατεύσεως; Τὸ ἐπεβάρυνον διὰ τοσούτων ἑκατομμυρίων, παρεσκεύασαν αὐτὸ πολεμικῶς καὶ παρέταξαν μυριάδας στρατοῦ παντὸς ὅπλου πρὸ τῶν συνόρων.

Εἰς τὴν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν δυνάμεων ὑποβληθεῖσαν λύσιν ἔγραφον οἱ πρέσβεις: «ἐξ ἀξιοπίστου ἑλληνικῆς πηγῆς μανθάνομεν, ὅτι αἱ δυνάμεις θὰ παρέξωσι συνδρομὴν εἰς τὴν Ἑλλην. κυβέρνησιν, ἐὰν αὗται ἀπεφάσιζον ἵνα ἡ νέα λύσις ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀπόφασιν τῆς συνδιασκέψεως». Τοιαύτην τινὰ πεποίθησιν εἶχε σχηματίσει καὶ αὐτὸς ὁ Γόσσεν, κατά τινα πρὸς τὸν λόρδον Γράμβιλ ἐπιστολήν του.

Ὁ δὲ ἐν Ἀθήναις Ἄγγλος πρεσβευτὴς ἔγραφεν, ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς Κουμουνδοῦρος, πρὸς ὃν ἔκαμε τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν ἦτο πολιτικὸν εἰς ἣν διετέλουν κρίσιμον θέσιν αἱ διαπραγματεύσεις νὰ προσκαλέσῃ τὴν ἐφεδρείαν. — Ἡ πρόσκλησις ἐγένετο, εἶπεν, οὗτος ἀνάνδρως μέν, ἀλλ' εἰλικρινῶς, πρὸς στερεωσιν τοῦ ὑπουργείου καὶ ἑδραίωσιν τῆς πλειονοψηφίας ἐν τῇ βουλῇ· ἔσπευσε δὲ καὶ δι' ἐγκυκλίου του νὰ καθησυχάσῃ τὴν δῆθεν ἀνήσυχον Εὐρώπην.

Ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ παντὸς θέλει φέρει βαρέως τὴν ὑπὸ τῶν ξένων ἐξασκηθεῖσαν ἐπ' αὐτοῦ κηδεμονίαν, καθ' ὃν τρόπον δυνάμει τῶν κειμένων νόμων κηδεμονεύονται οἱ ἠλίθιοι· ἀλλὰ τὸ βάρος, ὅπερ φέρει, βαρύνει ἐπὶ τὸ Ἑλληνικὸν καθεστὸς διὰ τὸ ψοφοδεὲς αὐτοῦ.

Ἀπαξιωθέντων τῶν Ἑλλήνων πληρεξουσίων, ἵνα παρακαθίσωσιν εἰς τὸ διεθνὲς ἐν Βερολίνῳ συνέδριον, κατὰ τὰ προαποφασιθέντα, καὶ μὴ ἀποχωρησάντων· περιοδεύσαντος τὴν Εὐρώπην τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως μετὰ τὸ ἐν Βερολίνῳ πάθημα, προσβληθείσης τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας ἐν Πρεβέζῃ καὶ μὴ δοθείσης ἱκανοποιήσεως· ἐπὶ διετίαν δὲ ὑποστάντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰς ἀλγεινοτέρας ταπεινώσεις, κατὰ τὰς ἐν Κων/πόλει μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος διαπραγματεύσεις, αἱ συνέπειαι τοσαύτης ἀνεκτικότητος ἦσαν ἀναπόφευκτοι.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων αἱ δυνάμεις εἶχον ὑπ' ὄψιν αὐτῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀπεκτηνωμένοι, τολμῶμεν εἰπεῖν, Βούλγαροι, οἱ ἀγεληδὸν σφαζόμενοι, ἀπαγχονιζόμενοι καὶ πνιγόμενοι, ἐδείχθησαν καρτερικώτεροι καὶ ἀποφασιστικώτεροι τῶν Ἑλλήνων.

Εἶδον αὗται αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα τῆς Σερβίας καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀπειλὰς τῆς Ἀγγλίας ξιφουλκήσαντα, καὶ τὸ Σερβικὸν μικροσκοπικὸν ἔθνος μονομαχῆσαν πρὸς τὸν Τουρκικὸν κολοσσόν. Εἶχον ἐκπλήξει τὸν κόσμον τὰ ἡρωϊκὰ τῶν δακτυλομετρουμένων Μαυροβουνίων κατορθώματα. Εἶδον τέλος τοὺς θηλυπρεπεῖς Ῥωμούνους ὑπὸ ἡγεμόνα ῥέκτην καὶ φιλόδοξον δρέψαντα δάφνας, παραπλευρως τοῦ μαχιμωτέρου τῶν ἐθνῶν στρατοῦ πολεμήσαντας. Τί δὲ εἶχον ἤδη ταῦτα νὰ ἐκτιμήσωσι τὸν βασιλέα καὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων;

Τίς Ἕλλην λησμονεῖ καὶ θέλει λησμονήσει, ὅτι οὐχὶ ἅπαξ οὐδὲ ἓν καὶ μόνον Εὐρωπαϊκὸν φύλλον ἔγραψεν, ὅτι ἀνάγκη μετὰ πάσης θυσίας νὰ συντηρηθῇ τὸ κράτος τῶν Τούρκων, διότι τὸ Ἑλληνικὸν ἐξελέγχεται ἀνίκανον πολεμικῶς; Ἐὰν ἡ μνήμη καλῶς μᾶς βοηθῇ, νομίζομεν ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διπλωματικῇ ἀλληλογραφίᾳ ἀπηντήσαμεν τοιοῦτόν τι. Ἄλλως τε πρὸς τί νὰ προστρέχωμεν εἰς μεμακρυσμένας ἐποχὰς καὶ δυσπιστοῦντες συμβουλευώμεθα τὴν μνήμην ἡμῶν, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ Γόσσεν ἔγραφε μετὰ πεποιθήσεως καὶ φόβου, ὅτι ἀφεύκτως ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς θὰ κατεστρέφετο συγκρουόμενος πρὸς τὸν Τουρκικόν;

Ἐπικατάρατον ἔστω τὸ ἑλληνικὸν καθεστός, δι' ἣν ἐπεδείξατο ἀπὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἔθνους ἀδράνειαν, ἀμαυρώσασαν τὴν τοσοῦτον περιλάλητον πολεμικὴν τῶν Ἑλλήνων φήμην. Ἀλλ' ὅπως ὦμεν ἀμερόληπτοι, δέον ἵνα ἐπιρρίψωμεν καὶ εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὰς προστάτιδας, τὴν ἐκ ταύτης ἀναλογοῦσαν μομφήν· διότι αὗται ἐπολιτεύθησαν ἕνεκα συμφερόντων ἰδίων καὶ ἐξ ἀντιζηλίας ὡς ἄστοργοι μητρυιαί.

Αὗται ἐνίσχυσαν τοὺς δυνάστας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς συγκεντρωτικὰς καὶ ἀπολυτοφρόνους αὐτῶν τάσεις, ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν χαρακτήρων, προεκάλεσε διαιρέσεις, διήγειρεν ἐπαναστάσεις, κατέρριψε τὴν πρώτην μετὰ τοῦ ἔθνους ἀνδρωθεῖσαν βασιλείαν καὶ ἤγειρε βασιλείαν νέαν. Ἐντεῦθεν προέκυψε στάδιον ἐθνικῆς ἀγωνίας.

Ἡ ἐν Ἑλλάδι πολιτικὴ καχεξία, κηρύττομεν διαρρήδην, ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὰς τροφοὺς τοῦ ἔθνους εὐεργέτιδας καὶ προστάτιδας δυνάμεις· διότι ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ὅλα ἔτη κηδεμονεύσασαι αὐτὸ ἠδύναντο νὰ τὸ μορφώσωσι καὶ καλῶς νὰ τὸ ἀναθρέψωσι.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὸ καταδικάσαν μετὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τὴν Ἑλλάδα ἐν Παρισσίοις εὐρωπαϊκὸν συνέδριον, δι' ἣν αὕτη, καὶ μὴ θέλουσα, ἐπροσπόρισεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν μετὰ θυσιῶν δυσαναλόγων πρὸς τοὺς πόρους αὐτῆς συνδρομήν, μετέβαλε τὰς φιλοπολέμους τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῶν δεδουλωμένων Ἑλλήνων τάσεις, ἀφώπλισεν, οὕτως εἰπεῖν τὸν Ἑλληνισμόν.

Βαρέως δὲ φέρουσα ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐν τῷ συνεδρίῳ ἀδρανῆ ὑπεράσπισιν τῶν Ῥώσσων πληρεξουσίων, παρ' ὧν ἤλπιζεν αὕτη ἀνδρικωτέραν ὑποστήριξιν, διέκοψεν ἀποτόμως τὰς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν προαιωνίας σχέσεις τῶν Ἑλλήνων· ὅπερ ἐξεδηλώθη διὰ τῆς φιλοτουρκικῆς καὶ μισορωσσικῆς τῆς Ἑλλάδος πολιτικῆς.

Δὲν γράφομεν ἱστορίαν, ὅπως ἀποδείξωμεν, ὅτι καὶ τὸ διάβημα τοῦτο, ὅπερ ἐγένετο πρὸς ἐξευμένισιν τῶν ἐπὶ φιλορωσσισμῷ κατηγορούντων τὴν Ἑλλάδα εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, εἰς οὐδὲν συνετέλεσε. Τοὐναντίον δὲ τὴν μὲν Ῥωσσίαν παρώργισεν, ὡς ἐφάνη εὐθὺς ἀμέσως κατὰ τὴν γένεσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῶν Βουλγάρων, τὴν δὲ Εὐρώπην οὐδόλως μετέβαλεν, ὅπερ ἀπέδειξεν ἡ ἀδιαφορία μεθ' ἧς προσηνέχθη εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Τουρκίας δοθεῖσαν δυσμενῆ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν λύσιν.

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἡ πολιτικὴ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ ἐξαιρέτως τῶν εὐεργετίδων δυνάμεων, ἄστοργος, δηλονότι, ἄδικος καὶ ὀπισθοδρομική· ἀλλ' οἱ δυνάσται δὲν κατεργάζονται τὰ δεσμεύσαντα τὴν ἀνθρωπότητα δεσμά, ἀλλ' αὐτὴ ἡ κούφη καὶ ἀξία τῆς τύχης της ἀνθρωπότης, ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν μὴ ἔχοντα τὴν συναίσθησιν τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων βουκένταυρον, ἀγόμενον ὑπὸ παιδός.

Ἄνευ ἑνὸς Κάνιγκος ὁ ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων θὰ ἀπεπνίγετο εἰς τὸ ὡς ποταμοὺς ῥεῦσαν αἷμά των, μετ' αὐτοῦ δὲ θὰ συναπέθνησκε καὶ ὁ ἀγών, ἐὰν ἐν Ναυαρίνῳ δὲν ἐνεπνέετο ὁ ἀθάνατος Κοδριγκτὼν καὶ οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ναύαρχοι τῶν δύο ἄλλων ἐθνῶν.

Μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τοῦ τότε καιροῦ εἷς μόνον ὕψωσε τὴν φωνὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων καταδικασθέντος καὶ μέχρι τινὸς κατατρεχθέντος Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ὁ σοφὸς μὲν ἀλλ' ἀσθενὴς ἡγεμὼν Λουδοβίκος ὁ τῆς Βαυαρίας βασιλεύς. Ἐνθουσιάσθησαν καὶ μεθέξαντες τοῦ ἀγῶνος ἐθουσιάσθησαν περικλεεῖς τῆς Εὐρώπης ἄνδρες, οἰστρηλατούμενοι ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν τῶν Ἑλλήνων δόξαν καὶ ἀπὸ τὰ ἀπροσδόκητα τῶν νεωτέρων κατορθώματα· ἀλλ ὑπῆρξαν σταγόνες πρὸς τὸν κατακλύζοντα τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα ὠκεανόν.

Ὡς καὶ τότε καὶ νῦν δὲν ἔλειψαν ἄνδρες φιλέλληνες, φίλοι τῆς ἐλευθερίας, συνήγοροι καὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ δικαίου, ὡς ὁ Βαδικτών, Γαμβέττας, Γλάδστων καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῶν, αὐτὸς ὁ πρὸ παντὸς ἄλλου μοχθήσας

Γόσσεν. 'Αλλ' ἔσχον πολέμιον τὸν φοβερὸν Βίσμαρκ, ὡς εἶχον κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τὸν Μερτερνίχον τὸν ἀνένδοτον καὶ ἀκάματον ἐκεῖνον ἄνδρα. Ἓν πρὸς πέντε ἔθνη ἠγωνίζετο τέλος. Συμμορφώθητι, ἔγραφεν ἐν τέλει ὁ ἱπποτικώτερος καὶ εὐθύτερος τῶν διπλωματῶν Γράμβιλ, πρὸς τὸν Γόσσεν, ἀφ' οὗ ἀπεμονώθης· ἀλλὰ διαμαρτυρήθητι, ὅτι ἀπὸ ἀβροφροσύνην ἐνέδωκας.

Ὁ ἐν Λονδίνῳ αὐστριακὸς πρεσβευτὴς ζηλοτύπως φερόμενος πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Μετερνίχου ἀναπτυχθέντα μισελληνισμὸν ἀνάνδρως προέτεινε τῷ Γράμβιλ, ἵνα μεταχειρισθῶσι καὶ καταναγκαστικὰ κατὰ τῆς Ἑλλάδος μέτρα, ὡς ἐὰν αὕτη ὑπακούσασα ὅταν δὲν ἔπρεπεν εἰς μεμονωμένας τῶν δυνάμεων ἀξιώσεις, ἠδύνατο νὰ ἀπειθήσῃ, ὅτε κοινῇ αὐτῶν ἀποφάσει προσεκαλεῖτο νὰ ἐνδώσῃ. Ἡ διαγωγή του αὕτη ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὸ ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ εἰς τὸν Γόσσεν λεχθέν, ὅτι ὅλον τὸν παληκαρισμὸν των ἔδειξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ διατακτικὸν καὶ ἀπότομον ὕφος, ὅπερ μετῆλθον αἱ δυνάμεις εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα διακοινωθεῖσαν ἀπόφασίν των, ἀντιθέτως ὅλως πρὸς τὴν ἁβρότητα καὶ ἀπίστευτον πρὸς τὴν Τουρκίαν ἀνεκτικότητά των, ὁ Ἑλληνισμὸς κατέπιεν ὡς τὸ ἀηδέστερον καὶ πικρότερον τῶν ὅσων ἐπότισαν αὐτὸν πολλῶν ποτῶν κατὰ τὸ τριετὲς διάστημα· ἀλλ' εἴπομεν ἤδη, ὅτι τὴν ἑαυτοῦ ταπείνωσιν καὶ ἐξουδένωσιν ὁ Ἑλληνισμὸς ὀφείλει εἰς τὸ ἐν Ἑλλάδι καθεςός.

«Ἀπὸ φίλους τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ πολλοὺς φίλους βουλευτὰς αὐτῆς, ἔγραφεν ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Βρεττανὸς πρεσβευτής, ἔμαθον, ὅτι ἡ ἀπόφασις δέον νὰ φέρῃ ὅσον οἷόν τε ἐπιβλητικὸν τύπον, ἵνα μὴ ἐπέλθῃ ἀντίδρασις. Ὁ δὲ νεωδιορισθεὶς ἐν Ἀθήναις εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ γράψαντος ταῦτα πρεσβευτοῦ, ἔγραφεν: Ἐπισκεφθεὶς τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων εὗρον αὐτὸν ηὐχαριστημένον, δι' ἣν ἔλαβε λύσιν ἡ Ἑλληνοτουρκικὴ διαφορά, καὶ διότι ἡ κυβέρνησίς του ἐπεδοκίμασεν αὐτὴν καὶ ὑπήκουσεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τῶν δυνάμεων.»

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν.)

ΤΟ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ἐκδρομήν! Ἐκδρομήν! Ἰδοὺ ἡ πρώτη τῶν διακοπῶν ἡμέρα. Ὁ καιρὸς εἶνε λαμπρός. Ἂς μεταβῶμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς Πειραιᾶ, ἀνάδοχέ μου! Εἶνε δυνατόν; ἀπέχει πέντε λεύγας!

Τέσσαρας μόνον. Ἐμπρός! Ἐμπρός! Ἡ ἅμαξα εἶνε ἐζευγμένη. Ὁ πάππος ἔρχεται ὡς καὶ ἡ Ἰουλία καὶ ἡ κυρία Φωτίου. Ἐν τῷ σάκκῳ ἐθέσαμεν ἀρκετὰ φαγητὰ καὶ ὀλίγας φιάλας οἴνου. Ἐκεῖ θὰ εὕρωμεν σταφυλὰς ὡραίας καὶ περίφημα ἀπίδια. Μόνον οἱ ὀκνηροὶ μένουσιν εἰς τὸν οἶκον.

Ἐγὼ δὲν εἶμαι τοιοῦτος, εἶπεν ὁ Ἰωάννης· ἐμπρός! Ἐμπρός! θὰ διασκεδάσωμεν καλῶς, καὶ θὰ ἀναβῶμεν πεζῇ.

Πεζῇ! πῶς λοιπόν; Ἐπεθύμεις νὰ ἀναβῇς ἐφ' ἁμάξης; μέρος ὅλον κατάφυτον ἐξ αἰγοκλημάτων καὶ μύρτων.—Μοὶ φαίνεται ὅτι αἰσθάνομαι ἀπὸ τοῦδε τὴν εὐωδίαν. Φόρεσον τὸν ψάθινόν σου πῖλον.

— Καὶ θὰ λάβω τὸ δίκτυόν μου καὶ τὸ θηλάκιόν μου διὰ τὰς πεταλούδας. Ἂν εὕρωμεν ὡραῖόν τι κογχύλιον ἢ ἄλλο περίεργον, θὰ τὸ φυλάξωμεν, διὰ νὰ κάμωμεν μικρόν τι μουσεῖον. Ἀνάδοχε, εἶνε ὡραία πόλις ὁ Πειραιεύς;—Ὡραιοτάτη, ὅλως νέα, μὲ δρόμους πλατεῖς, μὲ οἰκίας μεγαλοπρεπεῖς.

—Καὶ πρὸς τί θέλομεν τὸν ἐπισκεφθῆ; Δρόμους καὶ οἰκίας δὲν βλέπομεν καθ' ἑκάστην καὶ εἰς ἄλλας μεγάλας πόλεις;

— Θὰ ἐπισκεφθῶμεν τὰ ἐργοστάσια, τὰ νηματουργεῖα, τὸ χαρτοποιεῖον, τὰ σιδηρουργεῖα, τὸ βελονοποιεῖον καὶ ἄλλα.

— Καλά, καλά, ἂς ὑπάγωμεν νὰ ἴδωμεν τὸ νέον μηχανικὸν ὑφαντουργεῖον! Βλέπετε τὸ οἴκημα, μὴ φοβηθῆτε! ἐμπρός!

Δὲν εἶχον τὴν ἐλαχίστην πρόθεσιν νὰ ἐξηγήσω εἰς τὸν Ἰωάννην, εἰς ποίαν κατάστασιν λαμβάνεται ὁ βάμβαξ, πῶς παρασκευάζεται, οὔτε τὸν μηχανισμὸν τῶν ἐργαλείων, οὔτε τὴν ἱστουργίαν καὶ τὴν δίπλωσιν τῶν ὑφασμάτων. Ἐσκεπτόμην ἰδίως νὰ τὸν διασκεδάσω καὶ νὰ τὸν ἀποσπάσω ὀλίγον ἀπὸ τοῦ χωρίου του, νὰ παράσχω εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ τὸ θέαμα ἀτμομηχανῆς, πῶς θέτει εἰς κίνησιν ὅλα τὰ ἐργαλεῖα, τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐνέργειαν, ἥτις τόσῳ ἐντελῶς κυβερνᾶται καὶ πειθαρχεῖται, τὰς αἰφνιδίας μεταμορφώσεις τῆς πρώτης ὕλης, τὴν ὁποίαν βλέπει τις ῥυπαρὰν καὶ περιπεπλεγμένην κατ' ἀρχάς, καὶ ἥτις ὀλίγον ἔπειτα, τυλίσσεται εἰς ἄτρακτον ὡς νῆμα θαυμασίας λεπτότητος. Ἀληθῶς ἐθαύμαζεν ὅ,τι ἔβλεπε, διότι τὸν ἀτμὸν μέχρι τοῦδε ἐγίνωσκεν ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀτμοπλοίου. Ἔβλεπεν ἰδίοις ὄμμασι βελόνας ἀκινήτους, αἵτινες αἴφνης ἐτίθεντο εἰς κίνησιν ὅλαι ὁμοῦ μετ' ἐκτάκτου ταχύτητος, καὶ αἴφνης ἔπαυον στρεφόμεναι διὰ νὰ ἀρχίσωσι πάλιν ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα. Περιήγαγον αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς αἰθούσας καὶ τὸν ὡδήγησα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐργαστήρια γέμοντα νημάτων παντὸς ἀριθμοῦ καὶ ἀπείρων ὑφασμάτων. Ἐγκατελίπομεν δὲ τὸ ἐργοστάσιον, ὅτε ὁ κώδων ἐσήμανε τὴν ὥραν τοῦ προγεύματος. Τῷ ἔδειξα ὑπὸ ἐπιστέγασμά τι τὰς γυναῖκας, εἰς ἃς τὰ τέκνα αὐτῶν ἢ αἱ ἀδελφαί των ἔφερον τὸ πρόγευμά των ἐντὸς καλαθίσκου, εἰσήλθομεν εἰς τὸ ἑστιατόριον, ἔνθα οἱ ἐργάται ἔτρωγον ἐπὶ ὡρισμένῃ πληρωμῇ, καὶ ἤθελε νὰ μένῃ μέχρι τῆς νυκτὸς διὰ νὰ παραστῇ εἰς τὴν ἔξοδον τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργατίδων, ἀλλ' εἴχομεν νὰ κάμωμεν καὶ ἄλλο ταξείδιον, ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωμεν διὰ νὰ γευματίσωμεν. Ὁ φιλόσοφός μου παρετήρησε πολλὰ καὶ ἠρεύνησε πολλά. Ἰδίως ἐξεπλήσσετο διότι αἱ οἰκίαι ἦσαν ἔρημοι. Καὶ διατί ἐξεπλήσσετο, δὲν εἶδε πρὸ μικροῦ ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τοὺς ἄνδρας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία; Κώμη ἔχουσα ἐργοστάσια εἶνε ἔρημος, ἀφ' ὅτου σημάνῃ ἡ εἴσοδος μέχρις οὗ σημάνῃ ἡ ἔξοδος.

«Ἀλλ' ἀνάδοχέ μου, τί γίνονται ὅλα τὰ μικρὰ βρέφη;» Τὴν ἐρώτησιν ταύτην περιέμενον καὶ εὐθὺς τὸν ὡδήγησα εἰς τὸ βρεφοκομεῖον. Ἦτο τὸ πρῶτον, ὅπερ ἔβλεπεν. Οἱ περίπατοι τῶν μικρῶν, τὰ τραγούδια των καὶ αἱ ἀσκήσεις των τῷ ἐπροξένησαν ἀληθῆ ἔκπληξιν. Ἐντεῦθεν ἐπέβημεν ἁμάξης καὶ ταχέως ἐπανήλθομεν εἰς τὸν οἶκον. Ὁ Ἰωάννης καθ' ὅλην τὴν πορείαν ἦτο σιωπηλὸς καὶ ἐσυλλογίζετο ὅ,τι εἶχεν ἴδει καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὴν ἐπαύριον εἶχε πολλὰς ἀπορίας νὰ μοὶ ἀποτείνῃ, περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ, περὶ τοῦ συστροφέως, περὶ τῆς κερκίδος, ἣν ἄγνωστός τις δύναμις διαπερᾷ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἕτερον διὰ νὰ ἐπιτελεσθῇ ὁ ἱστός· ἤθελε νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα πάντων τῶν μηχανημάτων καὶ πασῶν τῶν ἐργασιῶν. Τί εἶνε βάμβαξ, πόθεν ἤρχετο, πῶς μετεφέρετο; Τῷ εἶπον ποῖαι ἦσαν αἱ ἄλλαι φυτικαὶ οὐσίαι, αἵτινες χρησιμεύουσι πρὸς τὴν ὑφαντουργίαν. Τὸ λίνον καὶ καννάβαρι τῷ ἦσαν πολὺ γνωστά. Τῷ ὡμίλησα ἐπίσης περὶ τοῦ ἐρίου, τῆς μετάξης καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἐξηκολουθοῦμεν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ ὅλων τούτων τῶν λεπτομερειῶν. Ἡ περιέργεια αὕτη τόσον μικροῦ παιδίου μὲ εὐχαρίστει, καίτοι δὲν εἶχον κάμει τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ δώσω αὐτῷ μαθήματα τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς βιομηχανίας.

«Καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων, τῷ λέγω τέλος, περὶ τούτων δὲν μοὶ ὁμιλεῖς;

— Περὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀνάδοχέ μου; Περὶ ποίων ἀνθρώπων;

— Περὶ τῶν ἀνδρῶν, τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων τοῦ ἐργοστασίου.»

Ἤρχισε νὰ γελᾷ· «Εἶνε καὶ οὗτοι ἄνθρωποι, ὡς οἱ ἄλλοι· δὲν πιστεύω ὅτι ὅλοι εἶνε ἐγχώριοι. Πρέπει νὰ ἦνε καὶ ξένοι.

— Τοῦτο, τῷ λέγω, εἶνε πολὺ πιθανόν· σιδηρουργεῖόν τι δὲν ἔχει πάντοτε ἐργασίαν. Καθ' ἣν ἡμέραν σβύσωσιν οἱ κλίβανοί του, οἱ ἐργάται διασκορπίζονται καὶ μεταβαίνουσι πρὸς ἀναζήτησιν ἐργασίας εἰς ἄλλο κέντρον βιομηχανίας.

— Τοῦτο εἶνε πολὺ κακὸν δι' αὐτούς, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχωσιν οἰκογένειαν. Ἀλλὰ διατὶ δὲν καλλιεργοῦσι τὴν γῆν;

— Εἶνε πολὺ σπάνιον, φίλε μου, τὸ νὰ δύναταί τις νὰ μεταβάλῃ ἐπάγγελμα. Καλός τις κλώστης, θὰ ἦτο κάκιστος γεωργός. Ἔπειτα δὲ εἶνε δυνατὸν νὰ εὕρωσιν ἐργασίαν γεωργικὴν 200 ἢ 300 ἐργάται ἀπολυόμενοι εὐθὺς ὅλοι ὁμοῦ; Κακὸν μέγα ἐν τῇ βιομηχανίᾳ εἶνε αἱ αἰφνίδιοι διακοπαὶ τῆς ἐργασίας, αἵτινες προέρχονται ἐκ διαφόρων αἰτίων, ἐνίοτε διότι αὐτοὶ οἱ ἐργάται ἀπαιτοῦσι μεγαλείτερον ἡμερομίσθιον καὶ ἄλλοτε ἐρίζουσι πρὸς τοὺς κυρίους των. Συμβαίνουσιν ἐν Εὐρώπῃ κρίσεις βιομηχανικαὶ προξενοῦσαι τοιαῦτα δυστυχήματα, οἷα προέρχονται ἕνεκα πολέμου ἢ λοιμοῦ.

Καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα, ἀνθίστανται νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ μεγάλα ταῦτα ἐργοστάσια; Ἴσως ἕνεκα ὀκνηρίας;

— Ἕνεκα ὀκνηρίας! Ἰδοὺ ἰδέα, ἣν δὲν περιέμενον! Τί θέλεις νὰ εἴπῃς;

— Ἀλλ' ἀνάδοχέ μου, τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἀνθρώπων τούτων δὲν εἶναι ἐπίπονον. Ἐκεῖ ὑπάρχουσιν αἴθουσαι μεγάλαι, πολλοὶ διάδρομοι, καλὸς ἀήρ. Οὐδὲν κάμνουσιν ἄλλο, ἢ νὰ ὠθῶσιν εἰς τὰ πρόσω καὶ νὰ φέρωσιν εἰς τὰ ὀπίσω, παρέχοντες ἐλαφράν τινα κίνησιν διὰ τῆς χειρός. Τινὲς δὲ μά-

λιστα καὶ μένουσιν εἰς τὰς θέσεις των ἢ κάθηνται. Ἄλλοι δὲ δένουσι μόνον κόμβον τινὰ εἰς νῆμα κατὰ πᾶν πέμπτον λεπτόν. Τί εἶνε πᾶν τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κόπους ἀρότρου; Εἶδον τὸν Νικόλαον, ὅστις εἶνε τόσῳ δυνατός, νὰ ἐπανέρχηται τὴν ἑσπέραν σύρων ὄπισθεν τοὺς βόας του, καὶ μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κινήσῃ τοὺς πόδας του, ἐπειδὴ ὅλην τὴν ἡμέραν ἠροτρία. Καὶ οἱ σιδηρουργοί, ἀνάδοχέ μου; καὶ οἱ ἁμαξοπηγοί; Καὶ οἱ στεγασταί, οἵτινες πάντοτε εἶναι ἐπὶ τῶν στεγῶν; Ἰδοὺ κινδυνώδη καὶ δύσκολα ἐπαγγέλματα!

— Καὶ οἱ ῥάπται, φίλε μου; Νομίζεις ὅτι δὲν εἶναι κουρασμένοι τὴν ἑσπέραν, διότι εἰς τὴν χεῖρά των ἐκράτουν βελόνην;

— Μάλιστα, ἀνάδοχέ μου, ἐπειδὴ ἔμειναν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν τῇ τυλίᾳ των, καὶ ἐκουράσθησαν καὶ ἡ χεὶρ αὐτῶν καὶ οἱ ὀφθαλμοί.

— Ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν, ἰδοὺ τὸ μυστήριον, τέκνον μου. Ἡ κίνησις αὕτη, ὀλίγον κοπιαστική, ἂν δὲν διήρκει πολύ, καὶ ἡ παρατεταμένη αὕτη προσήλωσις ἐπὶ ἕνδεκα ὥρας, καθιστῶσι τὸ ἔργον δυσχερὲς καὶ ἐπίπονον. Ὅλοι οἱ ἐργάται, τοὺς ὁποίους ἔχεις ἴδει, καταναγκάζονται εἰς ἐργασίαν διηνεκῆ καὶ ἄνευ διακοπῆς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας. Ἐκτὸς τῆς ὥρας τοῦ γεύματός των, καθ' ὅλας τὰς ἄλλας ὥρας εἶναι εἰς τὸ ἔργον των, καὶ δὲν δύνανται οὔτε νὰ ἀπομακρυνθῶσιν, οὔτε νὰ στρέψωσι δι' ὀλίγας στιγμὰς ἀλλοῦ τὴν προσοχήν των.

— Ἔχετε δίκαιον, τοῦτο δὲν τὸ ἐσκέφθην, ἀνάδοχέ μου. Ἀλλὰ τότε, ἂν τὸ ἐπάγγελμα εἶνε τόσῳ κοπιαστικόν, καὶ ὑποκείμενον εἰς κρίσεις τόσῳ δυσαρέστους, πῶς τὰ ἐργοστάσια εὑρίσκουσιν ἐργάτας;

— Εὑρίσκουσι τοιούτους καὶ διὰ τὰ δυσκολώτατα ἔργα, τέκνον μου· διότι οὐδέποτε ἐλλείπουσιν ἄνθρωποι ἔχοντες ἀνάγκην νὰ κερδίσωσι τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως μὲ πᾶσαν θυσίαν. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τὰ ἡμερομίσθια εἶνε μεγαλείτερα, τουθ' ὅπερ προσελκύει πάντοτε τοὺς ἐργάτας. Πόσα λαμβάνουσιν καθ' ἡμέραν οἱ ἐργάται τοῦ χωρίου σου;

— Μίαν δραχμὴν καὶ ἡμίσειαν, ὅταν λαμβάνωσι καὶ τὴν τροφὴν των καὶ δύο καὶ ἡμίσειαν ἄνευ τροφῆς. Αἱ γυναῖκες πληρώνονται ὀλιγώτερον, καὶ τὰ παιδία πολὺ ὀλιγώτερον.

— Καλά! Ἀλλ' ἐν τοῖς ἐργοστασίοις αἱ γυναῖκες δύνανται νὰ κερδίσωσι καθ' ἑκάστην 3 δραχμὰς καὶ πολλάκις καὶ περισσοτέρας. Καλὸς ἐργάτης τακτικῶς κερδίζει 5-6 δραχ. καθ' ἡμέραν.

— Μὲ τοιαύτην ἀμοιβήν, ἀνάδοχέ μου, οἰκογένεια ἐργατικὴ δύναται ἀληθῶς νὰ γείνῃ πλουσία.

— Ἰδού, Ἰωάννη, τίνες δύνανται. νὰ καταθέσωσιν εἰς τὸ ταμιευτήριον, καὶ νὰ ὠφεληθῶσιν, ὅταν λαβωσιν ἀνάγκην.

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ

PAUL DE SAINT-VICTOR «LES DEUX MASQUES»

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

(Συνέχεια προηγουμένου ἀριθμοῦ)

Γ'.

Ὄνειρος Ἀτόσσης.— Ὁποῖαι αἱ Ἀθῆναι.— Ἄφιξις Ἀγγέλου.—Ἀφήγησις τῆς καταστροφῆς.—Σαλαμίς.

Ἡ βασίλισσα ἐξέρχεται τῶν βασιλείων σύννους, ὡς οἱ γέροντες, οὓς ἔρχεται νὰ ἐρωτήσῃ· φαίνεται τεταραγμένη διὰ τὴν τύχην τοῦ υἱοῦ της καὶ καταβεβλημένη ἀναμένουσα τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ.

Ὑπάρχει ἐν τῷ ἄσματι τῆς Δεββώρας, τῆς προφήτιδος τοῦ Ἰσραήλ, ἑτέρα μήτηρ βασιλέως, ἀνήσυχος ἐπὶ τῇ μὴ ἀφίξει τοῦ υἱοῦ της, ἥτις διὰ τῆς θυρίδος διακύπτουσα, καὶ τείνουσα τὸ οὖς εἰς τὸν θόρυβον τῆς ἐρήμου, ἠρώτα διὰ τοῦ δικτυωτοῦ τοὺς μεταστρέφοντας.—Διατί ἠσχάτισε τὸ ἅρμα αὐτοῦ παραγενέσθαι; Διατί ἐχρόνισαν ἴχνη ἁρμάτων αὐτοῦ;.... Οὐχὶ εὑρήσουσιν αὐτὸν διαμερίζοντα σκῦλα; φιλιάζων φίλους εἰς κεφαλὴν δυνατοῦ· σκῦλα βαμμάτων τῷ Σισάρᾳ, σκῦλα βαμμάτων ποικιλίας, βαφὴ ποικίλων, περὶ τράχηλον αὐτοῦ σκῦλον. — Ἀλλ' ἐνῷ λικνίζει, ψάλλουσα τὴν ἀνίαν της, γυνὴ πλησιάζει τῷ Σισάρᾳ κοιμωμένῳ, λαμβάνει πάσσαλον ἐκ τῆς σκηνῆς, δι' οὗ ἀπέτριψε τὴν κεφαλήν του, καὶ συνέθλασε καὶ διήλασε τὸν γνάθον αὐτοῦ, ὅστις ἀναμέσον τῶν ποδῶν αὐτῆς συγκάψας, ἔπεσε καὶ ἐτελεύτησεν.

Ὄνειρος φρικώδης ἐπεφάνη καθ' ὕπνον τῇ Ἀτόσσῃ, καὶ ἀνέστησεν ἔντρομον τοῦ κοιτῶνος. Τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου ἐφημίζοντο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις· τὰ περισωθέντα ἡμῖν ἔχουσιν ὕψος λόγου τεράστιον. Ἀληθεῖς γίγαντες τοῦ βασιλείου τῆς Νυκτός, οἵτινες ὅπως διέλθωσιν φαίνεται ὡσὰν νὰ ἦτο χρεία αἱ ἐξ ἐλέφαντος καὶ κέρατος πύλαι τῆς τῶν Ἑλλήνων μυθολογίας νὰ ὑψωθῶσιν. Ἡ Βίβλος μόνη ἔχει τοιούτους μεγάλους ὀνείρους. Οὐδαμῶς συγχέονται ἐν τοῖς χρησμολόγοις μυστηρίοις, τροποποιοῦνται κατὰ τὸ γεγονός, ἢ κατὰ τὴν ἐξιλέωσιν, ἣν προλέγουσιν, εἰκονίζοντες ὡς ἐν μεγάλῳ ἀναγλύφῳ τὴν συμβολικὴν παράστασιν. Ἤθελέ τις εἰπεῖ ὅτι ὁμοιάζουσι πρὸς τεράστια μάρμαρα, κεκαλυμμένα ὑπὸ τὸ πέπλον τῆς Νυκτός. Τοιοῦτο τὸ ὄνειρον, ὅπερ ἡ Ἄτοσσα διηγεῖται· γέμει ἀνατολικῆς παραδοξολογίας καὶ ἑλληνικοῦ κάλλους· παριστᾷ τὴν μορφὴν γλυφῆς τῆς Περσεπόλεως, ἐπιδιορθωμένην ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης.

—Δύο γυναῖκες ἐν καλῇ πλουσίᾳ περιβολῇ, ἡ μία περιβεβλημένη τὸν Περσικόν, ἡ δ' ἑτέρα τὸν Δωρικὸν πέπλον, ἐφάνησαν εἰς τὰς ὄψεις τῆς Ἀτόσσης. Ἦσαν κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἄμωμον κάλλος ὑπέρτεραι τῶν συνήθων γυναικῶν. Ἡ μία ἦτο κάτοικος τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἑτέρα γῆς βαρβάρου· ἀδελφαὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἀλλ' ἐχθραὶ πρὸς ἀλλήλας, καὶ ἕτοιμαι φαινόμεναι πρὸς ῥῆξιν. Ὁ υἱός μου, τοῦτο βλέπων, ἐζήτησε νὰ καταπραΰνῃ ταύτας, καὶ ἔζευξεν ἀμφοτέρας εἰς τὸ ἅρμα του, θεὶς λέπαδνα ἐπὶ τῶν αὐχένων αὐτῶν· ἡ μία τούτων ἐγαυρία πυργουμένη ἐπὶ τῇ στολῇ, εὔαρκτον στόμα τοῖς ἡνίοις προσαρμόζουσα, ἡ ἑτέρα ἐσφάδαζε, καὶ διὰ τῶν χειρῶν διέσπασε τὴν συσκευὴν τοῦ δίφρου καὶ τοὺς χαλινούς, καὶ ἔθραυσεν ἐν μέσῳ τὸν ζυγόν. Πίπτει ὁ ἐμὸς παῖς· ὁ δὲ πατὴρ Δαρεῖος παρίσταται οἰκτείρων αὐτόν· ὅτε δὲ ἠτένισε πρὸς αὐτὸν ὁ Ξέρξης διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. — Ἀλλὰ δὲν καταλήγει ἐνταῦθα ὁ ὄνειρος.

Ἐκπλαγεῖσα ἡ Ἄτοσσα ἐκ τοῦ ἀπαισίου θεάματος, κατέφυγεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ὡρομάσδου θέλουσα θῦσαι πέλανον· ἐνῷ δ' ἔθυε ἀετὸς κατέπτη ἐπὶ τῆς ἐσχάρας τοῦ βωμοῦ, μεθύστερον δὲ ἱέραξ ἐφορμήσας ἔτιλλε διὰ τῶν ὀνύχων τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀετοῦ, ὅστις, πτήξας ἐκ φόβου, παρέσχε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἄνευ ἀντιστάσεως. Προαίσθημα δειμαλέον· ὁ ἀετὸς ἐδήλου τὸ ἔμβλημα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν τῆς Περσίας· ἐπροσωποποίει αὐτὴν τὸ ὑπερήφανον πτηνόν, τὸ μόνον δυνάμενον ν' ἀτενίσῃ τὸν ἥλιον, νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν της κατὰ πρόσωπον. Ἡ Ἄτοσσα μεθ' ὅλα ταῦτα ἀνακτᾷ τὸ θάρρος· ὁ υἱός αὐτῆς εἶνε ὁ ἄρχων, ἵσταται ὑπεράνω τῶν συμφορῶν καὶ τῶν θριάμβων· ἡ Μοῖρα οὐδὲν κατ' αὐτοῦ δύναται. Προκηρύσσει οὕτω, καθ' ἑαυτήν, τὸ θεῖον δίκαιον τοῦ ἀνευθύνου δεσπότου. — Γνωρίζετε καλῶς, λέγει ἡ Ἄτοσσα, ὅτι ὁ ἐμὸς παῖς ἐὰν μὲν νικήσῃ θέλει ἀποθῆ θαυμαστὸς ἀνήρ, ἐὰν δὲ ἀποτύχῃ δὲν εἶνε ὑπεύθυνος τῇ πόλει, σωθεὶς δὲ ὁμοίως θέλει βασιλεύσει, ὡς καὶ πρότερον, ἐπὶ ταύτης τῆς χώρας. — Λόγοι βαθείας ἐννοίας καὶ τεχνικωτάτης ὀξύτητος. Ὁ Αἰσχύλος εἰς τὸ πρόσωπον τῆς τεθορυβημένης μητρός, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἔμελλε νὰ κινήσῃ τὸν ἔλεον, ὑπετύπωσε τὴν ἀλαζονείαν τῆς ἀσιατικῆς βασιλείας. Ἔθετο εἰς τὸ στόμα αὐτῆς λέξεις ἀπεχθεῖς εἰς ψυχὰς καὶ ὦτα ἐλευθέρων ἀνδρῶν· διὸ καὶ ὁ οἶκτος σβέννυται, μόλις γεννώμενος.

Ὁποία εἶνε ἡ χώρα, ἣν ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐπορεύθη νὰ ὑποτάξῃ; Ἡ Ἄτοσσα δηλοῖ ὅτι δὲν ἔχει σαφῆ γνῶσιν. Τὸ Σεράγιον διετέλει ὂν μεμονωμένον, ὡς καὶ τὸ μοναστήριον· ἡ νὺξ τῆς ἀγνοίας προσετίθετο εἰς εἰς τὴν σκιὰν τῶν δικτυωτῶν, καθιστῶσα αὐτὴν ἐρεβωδεστέραν. Ἡ οἰκουμένη ἐπερατοῦτο εἰς τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ τείχη, ἐφ' ὧν ἄγρυπνοι ἐφύλασσον τοξόται. Ἡ σκοτεινὴ ἐκείνη Ἐδὲμ τῶν ἡδονῶν τοῦ δεσπότου ἀποχωρίζει τοῦ κόσμου τὰς Εὔας, οὐδεμία θυρὶς νεύει πρὸ τὰ ἔξω. Πέραν κεῖται ἡ γῆ τοῦ ἡλίου, πορρωτέρω χῶραι ζοφώδεις, λαοὶ παμμιγεῖς, παράδοξοι, ἧττον δρατοί, ἐξαφανιζόμενοι εἰς τὴν νεφελώδη δύσιν. Ὁ Δαρεῖος ἠρώτησε μετὰ τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων, ὁποῖοί τινες ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι· ὥστε ἡ χήρα αὐτοῦ ἠδύνατο ν' ἀπευθύνῃ ὁμοίαν ἐρώτησιν εἰς τοὺς Πιστούς. Ἐντεῦθεν ἀντηχεῖ ὁ διάλογος ἐκεῖνος, ἐν ᾧ ὁ ἔπαινος τοῦ ἄστεος τῆς Ἑλλάδος ἀνελλίσσεται δι' ἀπροόπτου ὅλως καὶ ὑπερηφάνου στροφῆς. Ἡ Ἄτοσσα ἐρωτᾷ, καὶ αἱ ἀπαντήσεις ἀντηχοῦσιν ὡς ψόφοι κοπίδος ἀποτεμνούσης ὑπερμέγεθες ἄγαλμα. Ἀπὸ στίχου εἰς στίχον, ἀπὸ λέξεως εἰς λέξιν, μορφή τις προκύπτει καὶ ἀναπηδᾷ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀποκαλύπτουσα εἰς τὴν βάρβαρον βασιλίδα τὸ ὑπερήφανον κάλλος ἐλευθέρας φυλῆς.

— Ὦ φίλοι, λέγει, θέλω νὰ μάθω, ποῦ γῆς εἶνε ἱδρυμέναι αἱ Ἀθῆναι; — Μακρὰν πολὺ ἐντεῦθεν, πρὸς δυσμάς, ὅπου ὁ ἄναξ Ἥλιος δύεται. — Ταύτην τὴν πόλιν ἐπιθυμεῖ νὰ κυριεύσῃ ὁ ἐμὸς παῖς. — Τότε θέλει γίνει ἡ Ἑλλὰς πᾶσα βασιλέως ὑπήκοος. — Καὶ ὑπάρχει ἐκεῖ παρ' αὐτοῖς ἀνδροπληθὴς στρατός; — Καὶ στρατὸς τοιοῦτος, ὃς πολλὰ τέως κακὰ εἰς τοὺς Μήδους ἔπραξε. — Καὶ πρὸς τούτοις ἔχουσιν ἄλλο τι, ἔχουσι πλοῦτον ἐξαρκῆ;—Ὑπάρχει παρ' αὐτοῖς πηγή τις ἀργύρου, θησαυρὸς τῆς γῆς. — Εἶνε ἐξωπλισμέναι αἱ χεῖρες αὐτῶν διὰ τόξων; — Οὐδαμῶς, φέρουσι πανοπλίαν ἐκ λογχῶν καὶ ἀσπίδων, ὅπλων ἀγχεμάχων. —Ὁποῖος δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν; εἶνε καὶ δεσπότης τοῦ στρατοῦ;—Οὐδενὸς ἀνδρὸς κέκληνται δοῦλοι, οὐδ' ὑπήκοοι. — Πῶς λοιπὸν θέλουσιν ἀντισταθῆ κατὰ

τῶν ἐπερχομένων πολεμίων; — Ὅπως πρότερον, ὅτε ἔφθειραν τὸν πολὺν καὶ καλὸν στρατὸν τοῦ Δαρείου. — Θλιβερὰς σκέψεις ἀνακοινεῖς εἰς τοὺς γονεῖς τῶν ἀπελθόντων.—

Ὁποίαν παραφορὰν χαρᾶς δὲν ἐξήγειρεν ὁ ἔπαινος οὗτος τῆς πατρίδος, ὁ ἐκφερόμενος ὑπὸ δουλικῶν χειλέων! Ἐν τοῖς βασιλείοις τοῦ Μεγάλου Βασιλέως, ἐν μέσῳ τῶν ταπεινῶν αὐτοῦ πιστῶν γερόντων, καὶ πρὸ τῶν τερατωδῶν κολοσσῶν, παριστάντων τὴν ἀποθέωσιν τῆς ἰσχύος του, ὁ Αἰσχύλος τοποθετεῖ τῶν ἀηττήτων καὶ ἐλευθέρων Ἀθηνῶν τὴν εἰκόνα. Οὐδέποτε φιλαυτία ὑπερήφανος λαοῦ ἐδέχθη πλουσιώτερον θυμίαμα.

Καταφθάνει τέλος ὁ τόσον ἐναγωνίως ἀναμενόμενος ἄγγελος, ὡς συντετριμμένον φάντασμα τοῦ στρατοῦ, εἰσερχόμενον εἰς Περσίαν καὶ κατακλύζον αὐτὴν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν χαινουσῶν πληγῶν του. Ὅλα τὰ ἔθνη, τὰ πληγέντα ὑπὸ τῆς ἀτυχίας, ἐγνώρισαν, φεῦ! αὐτὴν τὴν αἰφνιδίαν κραυγὴν τῆς καταστροφῆς. Εἰς τὰ νέφη τὰ μεγεθυνόμενα τῆς μεγάλης ἀγωνίας, ἡ βροντὴ τῆς συμφορᾶς ἐξηχεῖ οὐχὶ διὰ δούπων διαλειπόντων, ἀλλὰ διὰ καταπληκτικῆς καὶ αἰφνιδίας ἐκρήξεως, ἐξ ἧς καταπίπτουσι φύρδην μίγδην αἱ συμφοραί. Ἀγγέλλονται πανωλεθρίαι στρατιῶν, παραδόσεις πόλεων, καταποντισμοὶ στόλων, διαβάσεις ὁρίων. Δὲν παρέχεται ἄνεσις, οὔτε ἀνακωχή, οὐδὲ ἀνάπαυλα πρὸς ἀναψυχήν· ὁ κεραυνός, δι' ἑνὸς κτύπου ἐκπέμπει τὸν ὕστατον αὐτοῦ ἦχον. Ἡ βοὴ αὕτη τοῦ πανικοῦ ὠθεῖ τὸν Ἄγγελον εἰς Σοῦσα. — Ὦ γῆς ἁπάσης Ἀσιάδος πολίσματα, φωνεῖ, ὦ Περσὶς γαῖα, λιμὴν τοσούτου πλούτου, ὡς ἐν μιᾷ πληγῇ κατέφθαρται ὁ πολὺς ὄλβος, καὶ τὸ ἄνθος τῶν Περσῶν οἴχεται πεσόν. Ὦ ἐμοί, ν' ἀναγγείλω πρῶτος τὰ κακά. Πέρσαι, ὁ στρατὸς τῶν βαρβάρων ἅπας ἀπώλετο! —

Τὴν φωνὴν ταύτην ἀκούσας ὁ χορὸς ὡς ἀντήχησιν δούπου κατακρημνιζομένου οἰκοδομήματος, ἀπέρχεται ἐκπέμπων οἰμωγήν. Κατάπληκτος ἐκ τῆς κατανεχθείσης πληγῆς, οὐδ' ἐρωτᾷ ἐν ἀρχῇ τὸν Ἄγγελον περὶ τῆς συμφορᾶς, μόνον ἐκ ῥήσεων, ἃς πνευστιῶν ἐκφέρει καὶ ἀναμιγνύει εἰς τοὺς λόγους τῆς ἀγγελίας, μανθάνει ὅτι ἐπῆλθε πανωλεθρία κατὰ θάλασσαν, καὶ ὅτι πλήθουσι νεκρῶν αἱ τῆς Σαλαμῖνος ἀκταί, καὶ πάντες οἱ πλησίον τόποι. Τότε ἐκτοξεύει ἀρὰν κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες ἐστέρησαν πολλὰς τῶν Περσίδων τῶν υἱῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν. Ὁ ἐπὶ τῶν ἐδωλίων δὲ τοῦ θεάτρου καθήμενος λαὸς θὰ ἠσθάνετο ἀγαλλίασιν βεβαίως ἀκούων τὴν ἀρὰν ταύτην, διότι δὲν ὑπάρχει κολακεία μείζων διὰ τοὺς νικητὰς λαοὺς ἢ τὸ ἀνάθεμα τοῦ ἡττηθέντος ἐχθροῦ.

Ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦ Αἰσχύλου τὰ πρόσωπα πολλαχοῦ, προηγηθείσης κεραυνοβόλου συμφορᾶς, μένουσιν ἄναυδα· ἡ σιγὴ αὕτη ἐνέχει πένθιμον ῥητορικὴν δεινότητα λόγου. Ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς δράμασιν αὐτοῦ τὰ πρόσωπα, τὰ πληγέντα ὑπὸ αἰφνιδίου κακοῦ, μεταβάλλονται εἰς ἄφωνα ἀγάλματα, στρέφοντα τὸ ὄμμα πρὸς τὴν καιομένην πόλιν, ἢ τὰ σφαγέντα τέκνα. Ἡ Ἄτοσσα ἀπελιθώθη ναρκωθεῖσα ἐκ μιᾶς μόνης σκέψεως. Ἐν μέσῳ τοῦ καταστραφέντος στρατοῦ, περὶ οὗ ὁ Ἄγγελος ὡμίλησεν, ὁ νοῦς αὐτῆς στρέφεται πρὸς ἕνα ἄνδρα. Ἀπέθανεν; ἐπέζησεν; ἡ ἀγωνία εἶνε σφοδρά, κωλύουσα πᾶσαν ἄμεσον ἐρώτησιν. Δεδιῶσα ἐρωτᾷ τὸν Ἄγγελον ἐμμέσως, φωνοῦσα

— Δύστηνος ἐγώ, σιγῶ ἐκπεπληγμένη ὑπὸ τῶν κακῶν. Ὅμως ἀνάγκη οἱ θνητοὶ νὰ ὑποφέρωσι τὰ δυστυχήματα, τὰ πεμπόμενα ὑπὸ τῶν θεῶν. Λέξον ἡμῖν ἐν ἠρεμίᾳ πᾶν ὅ,τι συνέβη. Τίς δὲν ἀπέθανε, τίνα δ' ἐκ τῶν ἀρχηγῶν θὰ πενθήσωμεν, ὅστις σκηπτοῦχος ταχθείς, ἐγκατέλιπεν ἀποθανὼν ἔρημον τὴν τάξιν τῆς στρατιᾶς; — Ὁ Ἄγγελος κατενόησε τοὺς λόγους.— Ὁ Ξέρξης ζῇ καὶ βλέπει τὸ φῶς. — Ὁ μητρικὸς ἐγωϊσμὸς ἐκρήγνυται εἰς φωνὴν χαρᾶς. — Ὁ λόγος σου διέχυσεν εἰς τὸν οἶκόν μου μέγα φῶς, καὶ ἡμέραν φαεινὴν μετὰ μελανὴν νύκτα.

Ὁ Ξέρξης ζῇ, ἀλλὰ πόσοι τῶν στρατηγῶν κεῖνται ὑπὸ τὰ κύματα τοῦ φοβεροῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος; Ὁ Ἄγγελος ἀριθμεῖ αὐτοὺς ἕνα πρὸς ἕνα, κυλίουσιν οὕτως εἰπεῖν ἐν τῇ τεταραγμένῃ αὐτοῦ ἀπαριθμήσει, ἄλλος μὲν πεπληγμένος δόρατι, ἄλλος πεπτωκὼς ἐκ τῆς νηός, ἄλλος συντετριμμένος ἐπὶ τῶν τραχέων παραλίων τῆς νήσου. Ὁ Ἀρτεμβάρης, ὁ Δαδάκης, ὁ Τενάγων, ὁ Λίλαιος, ὁ Ἄμηστρις, ὁ Ἀρσάμης, ὁ Ἀργήστης, ὁ Ἀρκτεύς, ὁ Ἀρτάμης, ὁ Ἀμφιστρεύς, ὁ Σεισάμης, ὁ Μᾶγος Ἄραβος καὶ Συέννεσις, «πρῶτος εἰς εὐψυχίαν», καὶ Μάταλλος ὁ Χρυσεύς, «ἵππου μελαίνης ἡγεμών», οὗτινος τὸ χυθὲν αἷμα ἔβαψε τὸ πυρσὸν αὐτοῦ γένειον». Ταῦτα ἀναπολοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς εἰκόνας τῆς διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς τὰς παλαιὰς τοιχογραφίας, ἐν αἷς ἀπεικονίζονται προεκβάλλουσαι ἐκ τῶν κυμάτων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐστεμμέναι κεφαλαί, πρόσωπα συνεσπασμένα καὶ μορφάζοντα ὑπὸ τὰ κράνη. Ἕλλην ὅμως ποιητὴς δὲν ἠδύνατο ἢ καὶ ἐν

τῷ πολέμῳ αὐτῷ νὰ κινήσῃ θυμηδίαν. Ὁ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ἔχει πλείστας παραβολὰς πρὸς βουκολικὰς σκηνάς, αἵτινες πραΰνουσι τὴν ἐκ τῶν σφαγῶν ἐντύπωσιν. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς συμπλοκῆς, ἀγροτικὴ εἰκὼν παραβάλλει τοὺς συμπλακέντας στρατοὺς πρὸς παμπληθεῖς μυίας, «αἵτε κατὰ σταθμὸν ποιμνήϊον ἠλάσκουσιν ὥρῃ ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τε γλάγος ἄγγεα δεύει». Ἀλλαχοῦ παραβάλλει τοὺς συμπλεκομένους, καὶ διαπληκτιζομένους ἐν τῷ κονιορτῷ πρὸς τὰς ἄχνας τοῦ ἀχύρου, ἃς ὁ ἄνεμος κατὰ τὴν λίκμησιν παρασύρει, ὅτε ἡ ξανθὴ Δημήτηρ κρίνει, ἐπειγομένων ἀνέμων, καρπόν τε καὶ ἄχνας, ὑπολευκαίνονται δὲ αἱ ἀχυρμιαί. Ἐνταῦθα μία μόνον λέξις ἠχηρὰ τίθεται, ἡ Σαλαμὶς ὀνομάζεται τροφὸς περιστερῶν «πελειοθρέμων.» Τὸ πεδίον τῆς σφαγῆς πρὸς στιγμὴν κατανοεῖται ἄλλως· ὅτι δῆλα δὴ μακρὸς κρωγμὸς περιστερῶν ἀναμιγνύεται πρὸς τοὺς ἐπιθανατίους ῥόγχους, καὶ ὅτι ὁ κόλπος αἱμοβαφὴς ἀνταναχλᾷ τὴν πτῆσιν αὐτῶν κατεπτοημένων, καὶ περιϊπταμένων εἰς τὸν κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ θόλον.

— Τούτων τῶν ἀρχηγῶν ὑπεμνήσθην, λέγει ὁ Ἄγγελος περατῶν τὸν ἐπιθανάτιον κατάλογον, ἀλλὰ πολλῶν ὑπαρχόντων καινῶν ὀλίγα ἀπήγγειλον.. — Τότε ἡ Ἄτοσσα ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ ἐκτενεστέραν ἀφήγησιν. Καὶ ἐνταῦθα διὰ μεταλλάξεως ἀοράτου, τὴν ὁποίαν ἄλλως ἀλλαγὴ ὑποκριτοῦ δὲν ἤθελε καταστήσει ἐπαισθητοτέραν, ὁ Πέρσης ἐξαφανίζεται, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, μεταβάλλει ἀοράτως ἦθος ὑποκριτοῦ· ἐμφορεῖται τὸ νεαρὸν σθένος Ἕλληνος μαχητοῦ, καὶ ψάλλει ἐν ᾄσματι χαρᾶς, ὅ,τι ὤφειλε νὰ εἴπῃ ἐν λυγμοῖς. Ἀντὶ τοῦ θρήνου τῆς ἥττης, τοῦ πρὸ μικροῦ ἠχοῦντος πενθίμως, νομίζει τις ὅτι ἀκούει κήρυκα χαροπὸν, σταλέντα ὑπὸ νικηφόρου στρατοῦ, πίπτοντα ὡς ἐξ οὐρανοῦ εἰς δημοσίαν ἀγοράν, καὶ κηρύσσοντα τὴν ἐπελευθέρωσιν τοῦ ἐν τῇ πόλει μείναντος πλήθους, καὶ ῥίπτοντα ἐπὶ βωμοῦ δέσμην δαφνῶν. Ὁ χορὸς τῶν Γερόντων ἠδύνατο νὰ εἴπῃ αὐτῷ, ὡς ὁ Βασιλεὺς τῆς Μωάβ εἰς τὸν Βαλαὰμ τῆς Βίβλου — Καταράσασθαι τὸν ἐχθρόν μου κέκληκά σε, καὶ ἰδοὺ σὺ εὐλογεῖς αὐτόν.— Καὶ ὁ Ἄγγελος ἠδύνατο ν' ἀπαντήσῃ ὡς ὁ προφήτης Ἐδωμίτης — Ὅσα ἐὰν εἴπῃ μοι ὁ Θεὸς, ταῦτα θὰ εἴπω. — Θεὸς ὄντως ὑπαγορεύει τὴν λυρικὴν ἀφήγησιν, ταχεῖαν ὡς ἡ νίκη, ἣν περιγράφει, διαυγῆ ὡς ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐκτίθεται.

Ὁ Ἄγγελος ἀφηγεῖται ἐν πρώτοις τὸ τέχνασμα τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους ἀποσταλέντος τῷ Ξέρξῃ αἰχμαλώτου, κομιστοῦ τῆς ψευδοῦς ἀγγελίας τῆς φυγῆς τῶν Ἑλλήνων, τὴν πίστιν τοῦ βασιλέως εἰς τὴν νίκην, τὴν διαταγὴν αὐτοῦ νὰ φυλάξῃ ὁ στόλος τοὺς πόρους τοῦ στενοῦ, τὸ δεῖπνον τῆς ἑσπέρας, τὰς ἑσπερινὰς ἀσκήσεις τῶν ναυβατῶν, καὶ τὴν παράταξιν τῶν Περσικῶν νηῶν τὴν πρωΐαν κατὰ τάξεις, ὅπως συλλάβωσιν ἐν τῷ στενῷ τὰς ναῦς τῶν ἀντιπάλων. Ἐνταῦθα ἀνελίσσεται δι' ᾄσματος φαεινοῦ ἡ ἀφήγησις τῆς λαμπροτάτης ναυμαχίας τῆς ἀρχαιότητος.— Ὁπόταν ἡ λευκόπεπλος ἡμέρα ἐφώτισε πᾶσαν γαῖαν, τὰ ἄσματα τῶν Ἑλλήνων ἠντήχησαν μολπηδόν· ἠχηρῶς δὲ ἀντηλάλαξεν ἡ ἠχὼ τῶν βράχων τῆς Σαλαμῖνος, καὶ φόβος πάντας τοὺς βαρβάρους κατέλαβεν. Αἱ κῶπαι ἔπληξαν τὴν κυματόεσσαν θάλασσαν, τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων ἐγένοντο καταφανῆ· ἡ δεξιὰ πτέρυξ τὸ πρῶτον εὐτάκτως ἡγεῖτο ἐν τάξει, ὡς ἡ πτέρυξ ἀετοῦ, καταφερομένου ἐπὶ τῆς λείας του, ἐκ τῶν τριήρεων δὲ ἀκούεται βοὴ παιᾶνος, ἀντηχοῦσα μέχρι νεφῶν,

Ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ' ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, Θεῶν τε πατρῴων ἕδη,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Ἀλλ' οἱ βόμβοι τῆς Περσικῆς γλώσσης ὑπηντίαζον πρὸς τὸν ἑλληνικὸν παιᾶνα, ὅπως καταπνίξωσιν αὐτόν, καὶ οἱ στόλοι μεθ' ὁρμῆς ἐπιπίπτουσι κατ' ἀλλήλων. —

— Ἐν ἀρχῇ ἀντεῖχε τὸ ῥεῦμα τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὅταν ἠθροίσθη ἐν τῷ στενῷ τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων νεῶν, δὲν ἠδύναντο νὰ παράσχωσι πρὸς ἀλλήλας βοήθειαν, καὶ συνεκρούοντο αὐταὶ ὑφ' ἑαυτῶν διὰ τῶν χαλκοστόμων ἐμβόλων, καὶ ἐθραύοντο αἱ σειραὶ τῶν κωπῶν. Αἱ ἑλληνικαὶ νῆες ἐπιτυχῶς περιεκύκλωσαν τὰς Περσικάς, καὶ κατεβύθιζον ἀνατρέπουσαι τὰς ἡμετέρας. Ἡ θάλασσα δὲν ἐφαίνετο, πλήθουσα ναυαγίων καὶ ἀνδρῶν πεφονευμένων, αἱ δὲ χοιράδες καὶ αἱ ἀκταὶ ἔβριθον νεκρῶν. Αἱ λοιπαὶ νῆες τοῦ βαρβάρου στρατεύματος ἔφυγον ἀτάκτως διὰ τῆς κώπης. Ἔπαιον δὲ οἱ Ἕλληνες αὐτοὺς καὶ ἐφόνευον ὡς θύνους ἢ βόλος ἰχθύων διὰ τῶν κωπῶν καὶ τῶν ξυλίνων θραυσμάτων· οἰμωγὴ δὲ καὶ κωκύματα ὁμοῦ κατεῖχον τὸ πέλαγος, μέχρις οὗ ἐκάλυψεν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ἡ μέλαινα νύξ. Οὐδὲ δέκα ἡμέραι ἀρκοῦσιν ὅπως ἀφηγηθῶ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν. Μάθετε δὲ καλῶς τοῦτο ὅτι οὐδέποτε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπωλέσθη τοσοῦτο πλῆθος ἀνθρώπων.—

Καὶ ἐπαναλαμβάνει, μετὰ τὰς ἀπελπιστικὰς οἰμωγὰς τῆς Ἀτόσσης, τὴν πένθιμον αὐτοῦ διήγησιν. Ἡ παλίρροια τῶν δεινῶν ἀδιαλείπτως ὑψοῦτο καὶ ἐξωγκοῦτο, κατακλύζουσα πᾶν ὅ,τι ἡ ἐλπὶς ἐπεφύλαττεν. Ἡ διήγησις τῆς καταστροφῆς, ἐνῷ ἐφαίνετο ἀφικομένη εἰς τὸ ἔπακρον, εἶχεν ἔτι βαθμίδας ν' ἀναβῇ·

Ἔρχεται ἤδη τὸ ἐπεισόδιον τῆς Ψυτταλείας τῆς μικρᾶς νήσου, τῆς διαμονῆς τοῦ φιλοχόρου Πανός. Ὁ Ξέρξης πρὸ τῆς μάχης εἶχεν ἐκεῖ ἀποβιβάσει τοὺς ἐκλεκτοὺς τῆς ἰδίας αὐτοῦ φυλακῆς, ἵνα ἀποκτείνωσι τοὺς ναυαγοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, οἵτινες ἤθελον ἀποβῆ κολυμβῶντες ὅπως σωθῶσιν· ἀλλ' οἱ ἐνεδρεύοντες ὑπέστησαν τὴν προσβολὴν τῶν ἐνεδρευομένων· ἡ θέσις των ἀνεστράφη.

— Ὄντως δ' εὐθὺς ὅτε Θεὸς ἔδωκε τοῖς Ἕλλησι τὴν δόξαν τῆς κατὰ θάλασσαν νίκης, αὐθημερὸν δι' ὅπλων χαλκίνων ὁπλισθέντες ἐξεπήδησαν τῶν νεῶν, καὶ ἐκύκλωσαν πᾶσαν τὴν νῆσον, ὥστε οἱ ἐν αὐτῇ εὑρέθησαν ἐν ἀμηχανίᾳ ἐξόδου· αὐτόσε τότε πολλοὺς συνέτριψαν τῶν Περσῶν βάλλοντες πέτρας διὰ τῶν χειρῶν, πολλοὺς δὲ ἐθανάτωσαν διὰ τῶν βελῶν· τέλος δ' ὁρμήσαντες μιᾷ φωνῇ παίουσι, κρεωκοποῦσι τὰ μέλη τῶν δυστήνων, ἕως οὗ πάντων ἐξαπέφθειραν τὸν βίον. Ὁ Ξέρξης καθήμενος ἐφ' ὑψηλοῦ λόφου παρὰ τὴν παραλίαν, ἐξ οὗ ἔβλεπε καθαρῶς τὸν στρατὸν ἐξέβαλεν οἰμωγήν, ὁρῶν τὸ βάραθρον τῶν δεινῶν. Διαρρήξας δὲ τὰ ἱμάτιά του καὶ ἀνακωκύσας λιγὺ παρήγγειλε τὸν πεζὸν στρατὸν ν' ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὸς δ' ἔφυγε μετ' αὐτοῦ. Τοιαύτη ἡ ἄλλη συμφορά, δι' ἣν δύνασαι νὰ θρηνήσῃς. —

Ἀλλὰ δὲν περατοῦται ἐνταῦθα ἡ ἀφήγησις. Τὸ ἐντάφιον, ὅπερ ἐφαίνετο τέως ἐκτυλιχθὲν ἐξ ὁλοκλήρου, μηκύνεται ὑπερμέτρως· δὲν προβάλλει δ' ἔξω τῶν μακρῶν αὐτοῦ πτυχῶν, ἢ ἡ σωθεῖσα κεφαλὴ τοῦ Βασιλέως, καί τινων ἄλλων τοῦ καταστραφέντος στρατοῦ. Μετὰ τὴν ἧτταν ἄρχεται ἡ φυγὴ διὰ μέσου ἀπεράντων ἠρημωμένων χωρῶν, ἔνθα ὁ λιμὸς καὶ ἡ δίψα καθ' ὁμάδας καταβροχθίζουσι τὰς διεσκεδασμένας ὁρδάς, τὰς φευγούσας καθ' ὅλην τὴν ζοφερὰν αὐτῶν ἔκτασιν. Ὁπόταν δ' ἀφίκοντο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Στρυμόνος, εἶδον ὅτι πρόωρος χειμών, εἶχε πήξει τὸ ῥεῦμα καὶ ἐθεώρησαν τὴν γέφυραν ἐκείνην τοῦ κρυστάλλου, τὸ κατασκεύασμα τῶν ἀνέμων, ὡς βοήθειαν τοῦ θείου.

— Τότε ὁ πρὶν νομίζων ὅτι οὐδαμοῦ θεός τις βοηθὸς παρίστατο, ηὔχετο καὶ προσεκύνει γῆν καὶ οὐρανόν. Ὁπόταν δὲ ὁ στρατὸς ἐπαύσατο θεοκλυτῶν, διέβη τὸν πεπηγότα ποταμόν· καὶ ὅστις μὲν ἡμῶν διεπέρασε τὸν πόρον, πρὶν ἢ ὁ ἥλιος διασκορπίσῃ τὰς ἀκτῖνας του, ἐσώθη· διότι ὁ ἥλιος ἀνατείλας διέλυσε διὰ τῶν φλογερῶν ἀκτίνων του τὸν πεπηγμένον πόρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ ἔπιπτον οἱ διαβαίνοντες ἐπ' ἀλλήλων. Εὐτυχὴς δ' ἐκεῖνος τότε, ὅστις τάχιστα τὴν πνοὴν τοῦ βίου ἐξέπνευσεν. Οἱ διασωθέντες διεπέρασαν τὴν Θρᾴκην μετὰ πολλοῦ κόπου, καὶ φθάνουσιν οὐ πολλοὶ εἰς τὰς ἑστίας των. Ὥστε ἡ Περσία πρέπει νὰ θρηνήσῃ ποθοῦσα τὴν φιλτάτην τῆς γῆς αὐτῆς νεολαίαν. Ταῦτα εἶνε ἀληθῆ· ἀλλὰ πολλὰ παραλείπω νὰ εἴπω τῶν κακῶν, ἅτινα ἐπέρριψεν ὁ Θεὸς κατὰ τῶν Περσῶν.

(Ἕπεται συνέχεια.)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΙΝΙΑΝΟΣ

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΜΑΡΚΟΣ

ΑΛΗΘΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑ[1]

Α'.

Ὁ Μάρκος ἦτο κάτοικος τῆς πρωτευούσης μιᾶς τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, τῆς ὁποίας ὑπάρχουν αἴτια νὰ μὴν ἀναφέρωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ὀνομασίαν. Ἦτο πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἔμπορος· μ' ὅλον ὅτι δὲ ἐπώλει πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς πλειότερα ψεύδη παρ' ὅσων εἶχε χρείαν διὰ νὰ κάμνῃ ἐν εὐκολίᾳ τὸν κύκλον τοῦ ἐμπορίου του, ἔχαιρεν ἱκανὴν ὑπόληψιν τιμίου ἐμπόρου.

Μία δὲ αἰτία, ἥτις ἦτο καὶ ἡ κυριωτέρα ἴσως, τοῦ νὰ ἀπολαύῃ τοιαύτην ὑπόληψιν, ἦτο ἡ αὐστηρὰ οἰκονομία, μὲ τὴν ὁποίαν ἔζη, καὶ ἡ ἀκρίβεια, τὴν ὁποίαν μετεχειρίζετο εἰς τὰς πληρωμάς του. Ὁ Μάρκος ἐπήγαινε πολλὰ πρωΐ εἰς τὸ ἐμπορικόν του κατάστημα, διέμενεν ὅλην τὴν ἡμέραν, χωρὶς ὁλοτελῶς ν' ἀπομακρυνθῇ· τοῦτο δέ, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν προσήλωσιν, ἣν εἶχεν εἰς τὴν ἐργασίαν, ὅσον καὶ διὰ νὰ μὴν ἀφίνῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καταστήματός του εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὑπηρετῶν του. Εἰς τοὺς παρουσιαζομένους ἀγοραστὰς ἐφέρετο μὲ πολλὴν γλυκύτητα καὶ προθυμίαν, καὶ προσεφέρετο πρὸς αὐτοὺς ὡς νὰ ἦτο ὁ νεώτατος ὑπηρέτης τοῦ καταστήματος, ὅπερ εἶλκυε τὴν προσοχὴν τῶν ἀγοραστῶν. Τὸ ἑσπέρας, ἀφοῦ ἤθελε διευθετήσει τὰ πάντα, τελευταῖος αὐτὸς ἀπεσύρετο εἰς τὴν οἰκίαν του.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πολιτευόμενος ὁ Μάρκος, μ' ὅλον ὅτι τὰ κεφάλαιά του ἦσαν ὀλιγώτατα κατ' ἀρχάς, κατώρθωσε νὰ κάμῃ σημαντικὴν κατάστασιν, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς εἷς τῶν πλουσιωτέρων ἐμπόρων τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν εὑρίσκετο. Ἐπῆλθεν ὅμως ἡ ἐπανάστασις, καὶ ὁ Μάρκος, μ' ὅλον ὅτι ἠγάπα τὴν ἐλευθερίαν· (διότι κανεὶς δὲν ὑπῆρχε νὰ μὴ τὴν ἀγαπᾷ·) τὴν ἐφοβεῖτο ὅμως πολύ, προβλέπων τὰς ἀκαταστασίας, εἰς τὰς ὁποίας ἤθελε φέρει τὸν τόπον. Διὰ τοῦτο ἀμέσως ἐφρόντισε νὰ πωλῇ τὰ ὑπάρχοντα ἐμπορεύματα, ὅσον τοῦ ἦτο δυνατόν, μὲ ὀλιγωτέραν ζημίαν, χωρὶς νὰ ἀγοράζῃ νέα, καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶν νὰ κρατῇ εἰς μετρητά· ἐμετρίασε δὲ πολὺ καὶ τὰ ἔξοδα τῆς οἰκίας του, καθ' ὅσον ἔβλεπεν ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐξοδεύῃ ὄχι πλέον ἀπὸ τὰ κέρδη, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἴδια κεφάλαια.

Ὁ Μάρκος ἦτο νυμφευμένος καὶ ἠγάπα μὲ ὑπερβολὴν τὴν γυναῖκά του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ἐσύρετο, ἀλλ' αὕτη ἦτο νέα, καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἐπρολάμβανε δὲ ὁ Μάρκος νὰ θεραπεύῃ ὅλας τὰς εὐχαριστήσεις αὐτῆς, πρὶν ἀκόμη ἡ ἰδία τὰς κάμῃ γνωστὰς εἰς αὐτόν· ὥστε δὲν ἔλαβεν ἀφορμὴν αὕτη νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐπ' αὐτοῦ δύναμίν της.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἦτο ὁ Μάρκος, ὅταν ἀνηγγέλθη ἡ εἰσβολὴ τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐνικήθησαν εἰς τὰ στενά, ὅπου ἐφύλαττον, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν διάβασιν τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἔφευγον πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας, ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν φροντίζοντες νὰ διασώσωσι τὰς οἰκογενείας καὶ περιουσίας των, ἄλλοι δέ, ὅσοι δὲν εἶχον τοιαύτας αἰτίας, νὰ ἁρπάσωσιν ἀπὸ τὰ ἐγκαταλειπόμενα πράγματα. Εἰσήρχοντο λοιπὸν εἰς τὴν πόλιν οἱ τελευταῖοι οὗτοι, παριστῶντες τὸν κίνδυνον πολὺ μεγαλήτερον ἀπὸ ὅ,τι πραγματικῶς ἦτο, μὲ σκοπὸν νὰ βιάσωσι τρόπον τινὰ τοὺς κατοίκους ν' ἀπομακρυνθῶσι τὸ ταχύτερον, διὰ νὰ λάβωσι πλειότερον καιρὸν καὶ μεγαλητέρας εὐκολίας εἰς τὴν διαρπαγήν. Ὁ Μάρκος εἶχεν ἤδη κατορθώσει, ὡς προείπομεν, νὰ μεταμορφώσῃ τὰ πλειότερα αὐτοῦ ἐμπορεύματα εἰς μετρητά, τὰ ὁποῖα, διὰ νὰ μὴ τὰ ῥιψοκινδυνεύσῃ (διότι ἔμελλε νὰ φροντίσῃ νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ διασώσῃ καὶ ὅτα ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων του ἤθελε δυνηθῇ), τὰ παρέδωκεν εἰς τὴν σύζυγόν του, ὅλα εἰς χρυσᾶ νομίσματα, καὶ τὴν ἀπέστειλεν ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς καὶ ἄλλους συγγενεῖς αὐτοῦ εἰς μέρος ἀσφαλέστερον· αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ὀπίσω, διὰ νὰ λάβῃ καὶ ὅσα ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων του δυνηθῇ· ἀλλ' ἂν καὶ εἶχεν ἤδη δύω φορτώματα δεμένα, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ εὕρῃ ζῶα, διὰ νὰ τὰ φορτώσῃ. Ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ περιμείνῃ, ἕως νὰ ἐπιστρέψωσι τὰ ζῶά του, ἀφοῦ ἤθελε μεταβῇ εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἡ σύζυγος αὐτοῦ· ἀλλ' οἱ κάτοικοι μὲ ὅλας ἐν γένει τὰς οἰκογενείας εἶχον ἤδη ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν πόλιν, οἱ δὲ στρατιῶται, οἵτινες ἐπερίμενον νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν διαρπαγήν, διέδιδον μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης εἰδήσεις, ὅτι ὁ ἐχθρὸς προβαίνει καὶ ὅτι ἐπλησίασε, μὲ σκοπὸν νὰ ἐκφοβίσωσι καὶ τοὺς ἔτι μένοντας εἰς τὴν πόλιν κατοίκους, πρὸς φύλαξιν τῶν πραγμάτων αὐτῶν, διὰ νὰ φύγωσι καὶ οὗτοι, καὶ οὕτως οἱ στρατιῶται νὰ διαρπάσωσι τὰ ἐγκαταλειπόμενα πράγματα. Πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, ἀφοῦ δὲν ἐπέτυχεν ἐντελῶς τὸ σχέδιον τοῦτο, ἐπεχείρησαν καὶ τὴν διὰ βίας ἁρπαγὴν τῶν πραγμάτων ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἰδίων κυρίων αὐτῶν. Ὁ Μάρκος μάλιστα ἐκινδύνευσε νὰ γείνῃ θῦμα τῆς μεγάλης ἐπιμονῆς του. Μία σπεῖρα στρατιωτῶν εἶχε παρατηρήσει τὴν σημαντικότητα τῶν ἐμπορευμάτων τοῦ Μάρκου, καὶ ἐτοποθετήθη πλησίον τοῦ μαγαζίου του, μὲ σκοπὸν νὰ ἁρπάσῃ τὰ πράγματα, ἅμα ὁ Μάρκος ἀπομακρυνθῇ. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ διαδιδόμεναι εἰδήσεις δὲν ἐκλόνισαν διόλου τὸν Μάρκον διὰ νὰ ἀπομακρυνθῇ, οἱ στρατιῶται, στενοχωρούμενοι διὰ τὴν βραδύτητα τῆς φυγῆς αὐτοῦ, ἀπεφάσισαν νὰ διαρπάσωσι τὴν περιουσίαν του, καί τοι παρόντος. Σχεδιάσαντες τὸν τρόπον καθ' ὃν ἔμελλον νὰ ἐκτελέσωσι τὸν σκοπόν των, ἐπαρουσιάσθησαν πολλοὶ ὁμοῦ εἰς τὸ ἐμπορικὸν τοῦ Μάρκου κατάστημα., καί, διὰ νὰ εὕρωσιν αἰτίαν διενέξεως μετὰ τοῦ Μάρκου, λέγει εἷς ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἀποτεινόμενος μὲν πρὸς τοὺς συστρατιώτας, δεικνύων δὲ τὸν Μάρκον· «Οὗτοι ἐπῆραν τὴν φτώχια εἰς τὸν λαιμόν των· καὶ τίς ἠξεύρει πόσοι μέλλουν νὰ χαθῶσι καὶ νὰ σκλαβωθῶσι. Ψωμὶ δὲν εἶχαν νὰ στείλουν τοῦ στρατιώτη εἰς τὸ ταμποῦρι, ν' ἀποθάνῃ ἐκεῖ καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸν Τοῦρκον νὰ διαβῇ· τώρα κύτταξε πόσα πράγματα ἔχουν ἐδῶ, καὶ τὰ φυλάττουν νὰ ἔλθουν οἱ Τοῦρκοι νὰ τὰ πάρουν.» Κάθεται ὀπίσω τοῦτος, λέγει ἕτερος τῶν στρατιωτῶν δεικνύων τὸν Μάρκον, καὶ τὰ φυλάττει, διὰ νὰ τὰ δώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους καὶ νὰ προσκυνήσῃ. Δὲν τὸν βλέπετε ὅτι εἶναι Τουρκολάτρις, τσασίτης; Τί τὸν κυττάζετε; εἶπε τρίτος τις ἔτι ζωηρότερος τῶν ἄλλων. Ἐπερίμενον δὲ νὰ ἀποκριθῇ τίποτε ὁ Μάρκος, καὶ νὰ λάβωσιν ἐξ αὐτοῦ ἀφορμὴν νὰ τὸν κτυπήσωσι, νὰ τὸν ἐκφοβίσωσι καὶ νὰ φύγῃ, διὰ νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τὰ πράγματα. Ἀλλ' ὁ Μάρκος, ὑποπτεύων τοιαύτην περίστασιν, εἶχε προομιλήσει μὲ τὸν ἀρχηγὸν ἀποσπάσματός τινος, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε προλαβούσας σχέσεις, διὰ νὰ τὸν ὑπερασπισθῇ ἐν ἀνάγκῃ, ἔμελλε δὲ νὰ τοῦ ἐγκαταλείπῃ ὅλον τὸ πρᾶγμα τοῦ καταστήματος, ἀφοῦ λάβῃ τὰ δύο φορτία, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἕτοιμα. Τὸ σχέδιον τῆς διαρπαγῆς τὸ εἶχεν εἰδοποιηθῇ ἐγκαίρως ὁ Μάρκος ἀπὸ ἕνα ἐκ τῶν ἰδίων

[1]) Τὸ σήμερον δημοσιευόμενον ἀληθὲς ἑλληνικὸν διήγημα εἶναι ἔργον τοῦ γνωστοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκ πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων μακαρίτου Δημητρίου Αἰνιᾶνος. Ἡ Ἐπιθεώρησις ἐκφράζει δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας της τῷ κ. Δ. Εἰρηνίδῃ περισώσαντι αὐτό, εὐμενῶς δὲ χορηγήσαντι αὐτῇ, μεθ' ἑτέρων ἄλλων μικρῶν ἔργων τοῦ μακαρίτου συγγραφέως.

στρατιωτῶν, ὅστις εἶχεν ὑποχρεώσεις τινὰς πρὸς τὸν Μάρκον, καὶ εἶχε πέμψει ἄνθρωπον προσκαλῶν εἰς βοήθειάν του τὸν φίλον του ἀποσπασματάρχην. Ὅταν λοιπὸν οἱ στρατιῶται εἰσῆλθον εἰς τὸ κατάστημα αὐτοῦ καὶ ὡμίλουν, ὡς προείπομεν, ὁ Μάρκος ἔκαμνεν ὅτι δὲν ἀκούει, περιμένων τὴν ἄφιξιν τοῦ φίλου του, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐλαφυραγώγει ἀλλαχοῦ. Ὅταν δὲ εἶδεν ἐρχόμενον τὸν φίλον του, «Ἀδελφοὶ (λέγει πρὸς τοὺς στρατιώτας.), δὲν μὲ γνωρίζετε, φαίνεται. Ἐγὼ οὔτε δημογέρων εἶμαι, οὔτε ἔφορος, οὔτε φροντιστής. Ἐγὼ κάμνω μόνον τὸ ἔργον μου, καὶ διὰ τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν πληρόνω καθ' ἡμέραν ἐράνους. Ἔχω πολλὰ ἀποδεικτικὰ εἰς χεῖράς μου. Εὕρετε ἐκείνους, οἵτινες εἶναι οἱ πταῖσται καὶ ἐλᾶτε ὅλοι ὁμοῦ νὰ ὑπάγωμεν νὰ τοὺς παιδεύσωμεν.—Θέλετε νὰ ἐβγάλετε τὴν οὐράνσας ἔξω (λέγει εἷς τῶν στρατιωτῶν.) Ὅλοι ἐσεῖς ἕνα τὸ ἔχετε, καὶ ἀφανίσατε τὸν κόσμον. Ἔμελλε νὰ ἀποκριθῇ ὁ Μάρκος, ὅταν εἷς τῶν στρατιωτῶν πλησιάζει εἰς αὐτὸν καὶ τοῦ δίδει ἓν ῥάπισμα τοσοῦτον δυνατόν, ὥστε ὁ Μάρκος ἐσπρώχθη ὡς τρία βήματα μακρὰν τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν κατεῖχε, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ ἐξαπλωθῇ κατὰ γῆς. Εἰς τὴν στιγμὴν ταύτην ἔφθασε καὶ ὁ φίλος τοῦ Μάρκου, καὶ ἀμέσως ἐμβαίνει εἰς τὸ μέσον μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ τοῦ Μάρκου, τὸν ὁποῖον περιεκύκλωσε διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ στρατιωτῶν· ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους στρατιώτας· «Τί ἔχετε (λέγει) μὲ τὸν ἐξάδελφόν μου; Τί σᾶς ἔκαμε καὶ θέλετε νὰ τὸν κτυπήσετε;—Τί μᾶς ἔκαμε; (λέγει εἷς ἐξ αὐτῶν) μᾶς ἐπεριφρόνησε, μᾶς ὕβρισεν, ὅτι ἀφήσαμεν τὸ στρατόπεδον καὶ ἐφύγαμεν, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐπερνούσαμεν ἀπὸ ἐδῶ, καὶ ἐμβήκαμεν μέσα διὰ νὰ ἰδῶμεν. Τί εἶναι αὐτὰ ὅπου λέγεις; (ἀποκρίνεται ὁ Μάρκος, ἀφοῦ ἔλαβεν ὀλίγον θάῤῥος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ φίλου του). Δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ λέγῃς τοιαῦτα ψεύματα; Ἡ λέξις «ψεύματα» ἐκίνησε τοσοῦτον τὴν χολὴν τοῦ προσομιλήσαντος στρατιώτου, ὥστε, διὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν προσβληθεῖσαν ὑπόληψίν του, ἔβγαλε τὸ σπαθί του καὶ ἑτοιμάσθη νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ Μάρκου.—Μὴ ταράζεσαι, λέγει μὲ φωνὴν βροντώδη ὁ φίλος τοῦ Μάρκου ἀποσπασματάρχης, καὶ συγχρόνως εὔγαλε καὶ ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν τὴν κουμποῦράν του, ἔκαμε δὲ συγχρόνως καὶ νεῦμα πρὸς τοὺς στρατιώτας του, διὰ νὰ ἦναι ἕτοιμοι νὰ πυροβολήσωσιν, ἅμα αὐτὸς προχωρήσῃ. Εἷς ἀπὸ τοὺς πρώτους στρατιώτας, βλέπων ὅτι ἀπέτυχε τὸ πρῶτον περὶ τῆς διαρπαγῆς σχέδιόν των, καὶ θέλων ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν σύγκρουσιν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει πλέον ἐπὶ ματαίῳ, ὥρμησε πρὸς τὸν σύντροφόν του, τὸν ἀγκάλιασε, καὶ τὸν παρεκάλει τρόπον τινὰ νὰ παραβλέψῃ, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ. Τὸ μέσον τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον, διότι, ἀφοῦ ἅπαξ ὁ στρατιώτης εὔγαλε τὸ σπαθίον του, ἠ ἔπρεπε νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τοὺς φίλους του νὰ μὴ προχωρήσῃ, ἠ ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ, καὶ ἂν ὁ κίνδυνος τοῦ θανάτου ἦτο προφανής· διότι ἦτο ἐντροπὴ πλέον νὰ ὀπισθοδρομήσῃ. Ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι ἤθελον κτυπήσει αὐτόν, αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ κτυπήσουν τοὺς ἐναντίους, καὶ ἡ σύγκρουσις ἔμελλε νὰ γείνῃ δεινὴ μέσα εἰς τὸ κατάστημα, καὶ νὰ ἐπιφέρῃ δεινὰς συνεπείας. Ὅλοι ἐνόησαν τὸν κίνδυνον τοῦτον, καὶ ἔσπευσαν καὶ ἀπὸ ἀμφότερα τὰ ἀντικρουόμενα μέρη εἰς τὸ νὰ παραδεχθῶσι τὴν κατάπαυσιν τῆς φιλονεικίας καὶ τὴν εἰρηνικὴν ἀναχώρησιν τῶν πρώτων. Μόλις ἐξῆλθον οὗτοι τοῦ καταστήματος, καὶ ἔφθασαν δύω ὑπηρέται τοῦ Μάρκου μὲ δύο ζῶα, ἔθεσαν ἐπ' αὐτὰ τὰ δύο ἕτοιμα φορτία, καὶ ἀνεχώρησαν· ἐσυνοδεύθησαν δὲ καὶ μέ τινας τῶν στρατιωτῶν, ἕως νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως καὶ ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς διαρπαγῆς καὶ ἐκδικήσεως. Ὁ δὲ ἀποσπασματάρχης μὲ τοὺς λοιπούς, τὰ μὲν βαρέα ἐκ τῶν πραγμάτων ἔχωσεν εἰς τὴν γῆν, τὰ δὲ ἐλαφρὰ τὰ διένειμεν εἰς τοὺς στρατιώτας του, διὰ νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς τόπον ἀσφαλῆ, λαβὼν μέρος καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος· ἐξήρχοντο δὲ ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, ὅταν οἱ ἐχθροὶ εἰσήρχοντο ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον εἰς αὐτήν.

Β'.

Ὁ Μάρκος, διασωθεὶς οὕτω παραδόξως καὶ διασώσας καὶ τὸ μεγαλήτερον μέρος τῆς περιουσίας του, κατέφυγεν εἰς Σαλαμῖνα, εἶτα εἰς Αἴγιναν· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο συνειθισμένος νὰ ἐξοδεύῃ ἀπὸ τὰ ἕτοιμα, ἀπολαβὴν δὲ οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ εἰς ταύτας τὰς νήσους, μὴ ὑπάρχοντος οὐδενὸς εἴδους ἐμπορίου, ἅμα ἐπληροφορήθη ὅτι κατέστη τὸ ἐκτελεστικὸν εἰς Ναύπλιον, καὶ ἤρχισαν νὰ καταφεύγωσιν εἰς αὐτὸ ὅλοι, ὅσοι σκοπὸν εἶχον ν' ἀποφύγωσι τὴν ἀκαταστασίαν τῶν πραγμάτων, μετέβη καὶ αὐτὸς εἰς Ναύπλιον, καὶ ἀμέσως ἀνέπτυξεν εἰς ἓν ἐργαστήριον τὰ διασωθέντα ἐμπορεύματά του.

Εἰς τὸ Ναύπλιον δὲν ὑπῆρχον κάτοικοι. Μετὰ τὴν φυγὴν τῶν Ὀθωμανῶν, οἵτινες ἦσαν οἱ μόνοι κάτοικοι τοῦ φρουρίου τούτου, συνῆλθον τινές, ὅσοι ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ἀσφαλείας, κυρίως ὅμως συνεκεντρώθησαν εἰς αὐτὸ οἱ ἀπαρτίζοντες τὴν Κυβέρνησιν καὶ οἱ ὑπάλληλοι αὐτῆς. Οὔτε μεταξὺ τῶν πρώτων, οὔτε μεταξὺ τῶν δευτέρων ὑπῆρχον ἄνθρωποι ἔχοντες κεφάλαια, διὰ νὰ κάμουν ἐμπόριον. Τὸ μόνον δὲ ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνησχολοῦντο πολλοί, ἦτο ἡ πώλησις τροφίμων καὶ ποτῶν, τὸ ὁποῖον οὔτε πολλὰ κεφάλαια ἀπῄτει, καὶ ἱκανὴν ὠφέλειαν ἀπέδιδε· διότι μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων, καὶ πρὸ πάντων στρατιωτικῶν, ἤρχετο ἀδιακόπως σχεδὸν εἰς Ναύπλιον, καὶ ἔκαμνε σημαντικὴν καὶ ἐπωφελῆ διὰ τοὺς πωλητὰς κατανάλωσιν τροφίμων. Ἀλλ' ὁ Μάρκος, ἔχων ἱκανὰ χρήματα, ἦτο εἰς θέσιν νὰ λαμβάνῃ μεγάλας ὠφελείας, μεταφέρων ἐμπορεύματα τῆς πρώτης ἀνάγκης, τὰ ὁποῖα ἐπώλει εἰς ὑπέρογκον τιμὴν εἰς τοὺς ἀπόρους χρημάτων ὑπαλλήλους τῆς Κυβερνήσεως, ὧν ἠ ἐλάμβανεν ἀκολούθως τοὺς μισθοὺς ἀπὸ τὸ ταμεῖον, ἠ ἠγόραζε τὰς διαταγὰς μὲ ὀγδοήκοντα τοῖς ἑκατὸν ἔκπτωσιν· ταύτας δὲ ὕστερον μετεχειρίζετο εἰς ἀγορὰς οἰκιῶν ἐντὸς τοῦ Ναυπλίου. Ἀλλ' ὅ,τι ηὔξησε μεγάλως τὴν κατάστασιν αὐτοῦ, ὑπῆρξαν αἱ λεῖαι, ὅταν ἐδημοπρατοῦντο· διότι πολλάκις, ἀγοράσας φασούλια, εὗρε καφὲν ἐντὸς τῶν σακκίων, ἠ κοκκινίλην, ἠ ἄλλα σημαντικῆς ἀξίας ἐμπορεύματα. Ταῦτα δὲ ἠ εἰσήγοντο ἀπ' ἀρχῆς ὡς λαθρεμπόριον, ἠ ἐπωλοῦντο ἐν γνώσει παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν λειῶν ὡς εὐτελῆ ἐμπορεύματα χάριν γνωστῶν ἀγοραστῶν.

Μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν τοῦ Ναυπλίου ὁ Μάρκος ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν περιουσίαν του. Μ' ὅλον ὅτι ποτὲ δὲν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἀπησχολεῖτο μόνον εἰς τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ, ἦτο ὅμως πλούσιος, καὶ τὸ ἔγκλημα τοῦτο ἦτο τὸ μεγαλήτερον εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐπιθυμούντων τὴν ἁρπαγὴν στρατιωτῶν· διὰ τοῦτο ἐκινδύνευσε σημαντικά. Ἀλλ' ὁ Μάρκος ἤξευρε νὰ ἐκτιμᾷ τὰς περιστάσεις καὶ νὰ θυσιάζῃ μέρος ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ ὅλου. Ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἰσχυροτέρων στρατιωτικῶν, οἵτινες τὸν ὑπερησπίσθησαν, καὶ ἀπέκρουσαν διάφορα σχέδια μελετώμενα κατ' αὐτοῦ.

Ἐπὶ Καποδιστρίου ἀπήλαυσεν ὁ Μάρκος τὴν ἡσυχίαν καὶ ἀφοβίαν, τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις αὕτη εἶχε δυνηθῆ νὰ καταστήσῃ εἰς ὅλον τὸ κράτος ὡς καὶ μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἀκόμη. Ἀλλ' ὅταν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ συνέβησαν αἱ μεταβολαὶ τῆς ἐξουσίας, ὁ Μάρκος ὑπέφερεν ἀρκετά, θεωρηθεὶς ὡς Κυβερνητικός, ὄχι διότι πραγματικῶς ἦτο τοιοῦτος, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶχεν οὐδὲν πολιτικὸν φρόνημα, ἀλλὰ διότι ἐχρειάζετο αἰτία διὰ νὰ τὸν ὑποβάλωσιν εἰς ἐράνους, καὶ ἄλλην προχειροτέραν δὲν εἶχον νὰ τοῦ προσάψωσιν. Ὅταν δὲ ἔφθασεν ἡ ἀντιβασιλεία εἰς Ναύπλιον, καὶ ἐφάνη ὅτι τὰ πράγματα ἀποκατεστάθησαν ὁριστικῶς, ὁ Μάρκος ἐπεθύμησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς αὐτήν, ὅπου ἀποκατεστάθη, διατηρῶν πάντοτε τὸ ἐμπορικὸν αὐτοῦ κατάστημα.

Γ'.

Ὅσον ὁ Μάρκος εἶδε μ' εὐχαρίστησιν τὴν πατρίδα του, ὅπου ἐτέρπετο ἀποκαταστήτας ἐν τάξει τὸ ἐμπόριον αὐτοῦ καὶ καλλιεργῶν τὰ κτήματά του, τόσον ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐδυσαρεστεῖτο ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐπάνοδον, καὶ ἀπὸ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν, ἀπὸ τὸ κέντρον τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Πολλάκις ἐξέφραζε τὴν ἀθυμίαν της διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὁ Μάρκος ἐπροσπάθει μὲ ἰσχυροὺς λόγους νὰ τὴν πείσῃ, ὅτι ἔζων πλέον εὐτυχεῖς εἰς τὴν ἐπαρχίαν παρὰ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Οἱ λόγοι τοῦ Μάρκου δὲν ἔκαμναν κἀμμίαν ἐντύπωσιν εἰς αὐτήν· ἐπιθυμοῦσα δὲ νὰ κατορθώσῃ μίαν ἡμέραν νὰ τοῦ μεταβάλῃ τὴν γνώμην, ἐπροσπάθησε καὶ ἔλαβεν εἰς τὸ μέρος της καὶ τὰ τέκνα της. Ὁ Μάρκος εἶχεν ἕνα υἱὸν καὶ δύω θυγατέρας. Ὁ υἱός του ἦτο ἤδη εἰκοσαετὴς περίπου, καὶ ἐπηκολούθουν κατὰ τὴν ἡλικίαν αἱ θυγατέρες. Ἡ σύζυγος τοῦ Μάρκου, ὁμιλοῦσα συνεχῶς μὲ τὰ τέκνα της, ἐνέπνεεν εἰς αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς πρωτευούσης, τὰ ὁποῖα διέδιδον ἤδη πομπωδῶς οἱ ἐκεῖθεν ἐρχόμενοι. Ἐὰν (ἔλεγε πρὸς τὸν υἱὸν) ἠθέλαμεν ἀποκατασταθῆ εἰς Ἀθήνας, πόσον ἤθελες πολιτισθῆ, ἤθελες ἀποκατασταθῆ εἷς τῶν ἀξιολογωτέρων ὑπαλλήλων, καὶ δὲν ἤθελες ἀκολουθήσει τὸν βάναυσον τρόπον τοῦ πατρός σου, μετρῶν μὲ τὸν πῆχυν τὸ πανί, καὶ πηγαίνων μὲ τοὺς ἐργάτας εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων! Εἰς δὲ τὰς θυγατέρας της ἐξέφραζε τὴν λύπην της, ὅτι δὲν θέλει εὕρει εἰς τὴν πατρίδα των ὑποκείμενα ἄξια τῆς ὁποίας ἔλαβον ἐν Ναυπλίῳ ἀνατροφῆς. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν (ἐπρόσθετε) συῤῥέει τὸ ἄνθος ὅλου τοῦ Κράτους, ἐκτὸς ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης προσέρχονται ἤδη πολλοὶ τῶν πλουτίων καὶ ἐκλεκτῶν. Ὁποία εὐχαρίστησις νὰ εὑρίσκεταί τις μεταξὺ τοιαύτης ἐκλεκτῆς κοινωνίας!

Τοιαῦται ἰδέαι, ἐμπνεόμεναι εἰς τὰ τέκνα τοῦ Μάρκου παρὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν καθ' ἡμέραν σχεδόν, ἴσχυσαν τοσοῦτον νὰ τὰ κυριεύσωσιν, ὥστε ἐθεώρουν δυστυχῆ ἑαυτὰ διὰ τὴν εἰς τὴν ἐπαρχίαν διαμονήν. Ὅλοι δὲ ὁμοῦ ὡς ἐκ συνθήκης ἐπαρουσιάζοντο κατηφεῖς καὶ σοβαροὶ εἰς τὸν Μάρκον, καὶ εἰς τὰς μετὰ τὸ δεῖπνον συνομιλίας ἐξέλιπεν ἡ χαρὰ

καὶ ἡ ἀφελὴς καὶ οἰκιακὴ ὁμιλία, ἡ ὁποία ἔτερπε πολὺ τὸν Μάρκον, καὶ τὸν ἀπεζημίονε τρόπον τινὰ ἀπὸ τὰς ἡμερινὰς ὀχληρίας του. Πολλάκις εἰς τὰς συνομιλίας ταύτας ἔγεινε λόγος περὶ μετοικήσεως εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Εἰς μάτην ὁ Μάρκος ἔκαμνε παραταρήσεις, ὅτι τοιοῦτο μέτρον ἤθελεν ἀποβῇ καταστρεπτικὸν εἰς αὐτούς· ὅλοι οἱ τῆς οἰκίας του ἐπέμενον εἰς τὴν μετοίκησιν, καὶ τὰ δικαιολογήματα τοῦ Μάρκου ἀπέβαινον χωρὶς ἀποτέλεσμα. Ὁ Μάρκος ἐθεωρεῖτο μικρολόγος, ὄζων χωρικότητος, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑψωθῇ εἰς τὸν λαμπρὸν ὁρίζοντα τῆς πολιτισμένης κοινωνίας τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν ἐστόλιζον ἤθη καὶ ἔθιμα Εὐρυπαϊκὰ, εἰσαγόμενα διά τινων νέων, ὑπαλλήλων τῶν πρεσβειῶν καὶ σπουδαστῶν κατὰ τὴν Εὐρώπην Ἑλλήνων, κυριωτέρως δὲ παρὰ τῶν πλησίον τῆς αὐλῆς. Τοσοῦτον ζωηραὶ δὲ ἐγίνοντο αἱ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου φιλονεικίαι, καὶ μὲ τοσαύτην ἐπιμονὴν κατεπολέμουν τὰς ἰδέας τοῦ Μάρκου ἥ τε σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του, ὥστε οὗτος ἔχασε τὴν ἡσυχίαν του καὶ δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμῃ. Ἐὰν ἤθελεν ἐνδώσει εἰς τὴν μετοίκησιν, προέβλεπε τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς του· ἀλλ' ἐὰν δὲν ἤθελεν ἐνδώσει, ἔμελλε νὰ ζῇ δυστυχῶς, καὶ ἠγνόει ἕως ποῦ ἀκόμη ἐδύνατο νὰ προβῇ ἡ ἐπιμονὴ τῆς κατ' αὐτοῦ συνομοσάσης οἰκογενείας του. Ὕστερον λοιπὸν ἀπὸ ὅλας τὰς προτροπάς, τὰς νουθεσίας, τὰς ἐπιπλήξεις, τὰς ἀγανακτήσεις, τὰς δυσαρεσκείας, τὰς ὁποίας μετεχειρίσθη ἀλληλοδιαδόχως ὁ Μάρκος, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ὅλα ταῦτα ἀπέβησαν χωρὶς ἀποτέλεσμα, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς οἰκογενείας του, καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι τέλος πάντων ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ καὶ νὰ κατοικήσῃ σταθερῶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ Μάρκου ἐνέπνευσεν αἰσθήματα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως εἰς ὅλην τὴν οἰκογένειαν, ἥτις ἤρχισεν ἤδη νὰ ὀνειροπολῇ μέλλοντα εὐτυχιῶν, καὶ νὰ τέρπῃ δι' αὐτῶν τὴν φαντασίαν της, ἐν ᾧ ὁ Μάρκος, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διὰ τὴν μετοίκησιν προετοιμασίας του, ἦτο κυριευμένος ἀπὸ μεγίστην ἀδημονίαν, διότι ὑπελόγιζεν, ἐκτὸς τῶν ὅσας ἔμελλε νὰ ὑποστῇ ζημίας εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅσας ἡ μετοίκησις αὐτὴ ἔμελλε νὰ τοῦ προξενήσῃ. Πολλὰ πράγματα ἐπώλησεν εἰς ταπεινὴν τιμήν, μὴ ὄντα εἰς Ἀθήνας χρήσιμα· τὰ ἐμπορεύματά του τὰ μεταβίβασεν εἰς ἄλλους μὲ πίστωσιν καὶ εἰς εὐτελῆ τιμήν· διότι εἰς τὰς Ἀθήνας μετακομιζόμενα ἐπεφορτίζοντο μὲ ἔξοδα, καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιτύχῃ τιμὴν ἀνάλογον. Ἐγκατέλειπε τὴν διαχείρισιν τῶν κτημάτων του εἰς χεῖρας ἄλλων, παρ' ὧν δὲν ἤλπιζε νὰ λάβῃ οὐδὲ λογαριασμόν, καὶ μετοίκησεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. (Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΕΝ ΤΩι ΓΡΑΦΕΙΩι
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
ΕΝΘΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ
33 — ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ — 33
ΕΥΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ
ΤΑ ΕΞΗΣ ΒΙΒΛΙΑ

1) Ὁ Α' τόμος τῆς Πολιτικῆς καὶ Φιλολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως ἐκ σελίδων 416.....Ν. Δρ. 6.
2) Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑ Δ. Φ. ὑφηγητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ: Ἡ Ἀθηνᾶ ἡ παρὰ τὸ Βαρβάκειον εὑρεθεῖσα ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Παρθενῶνος.....Ν. Δρ. 1.
3) ΚΩΝΣΤ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ γραμματέως Α'. τάξεως παρὰ τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης: Γνωμοδοτήσεις τῆς εἰσαγγελίας τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων.....Ν. Δρ. 5.
4) Γ. Χ. ΒΑΦΑ: Μελέτη ἐπὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων Λουτρακίου.....Ν. Δρ. 2.
5) » Περὶ τῆς διφθερίτιδος ἐν Ἀθήναις· ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἰατρικῇ ἑταιρίᾳ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 7 Μαρτίου 1880 ...Ν. Δρ. 1.50.
6) » Περὶ τῆς παραλύσεως τοῦ προσωπικοῦ νεύρου.....Ν. Δρ. 2.
7) Α. ΣΟΥΤΣΟΥ: Σάτυραι· ἔκδοσις νεωτάτη.....Ν. Δρ. 1.
8) Δ. Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ: Μῦθοι καὶ διάλογοι πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνήβων.....Ν. Δρ. 1.
9) » Ἡ φωνὴ τῆς καρδιᾶς μου, λυρικὴ συλλογή, βραβευθεῖσα εἰς τὸν Βουτσινᾶτον ποιητικὸν ἀγῶνα τοῦ 1873.....Ν. Δρ. 1.
10) Α. Ν. ΣΤΟΥΠΗ: δικηγόρου καὶ ὑφηγητοῦ: Πλάναι Συνταγματικαί, ἀπόσπασμα ἀνεκδότου πραγματείας περὶ τοῦ καθ' ὅλου δημοσίου δικαίου.....Ν. Δρ. 1.

Τὴν ἑβδομάδα ταύτην δημοσιεύονται εἰς φυλλάδιον ἐκ 13 ἡμιφύλλων φιλοκάλλως ἐκτετυπωμένον τὸ Ναυτικόν, ἤτοι οἱ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα.

Ὅσον οὔπω δ' ἐκδίδοται εἰς βιβλίον ὁ Ἔρως μετὰ τῆς ἀκολασίας, ἔργον τοῦ ἰατροῦ Bourgrois, ὅπερ μετὰ τοσαύτης ἀνεγνώσθη εὐχαριστήσεως ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐν ᾗ μόνον τὸ Α' μέρος ἐδημοσιεύθη, ὁ Ἔρως.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ